

Eco, Umberto: Baudolino. (Baudolino.)

Fordította: Barna Imre

Megjelenik az Európa Könyvkiadó gondozásában, Budapesten, 2003-ban

Copyright © R. C. S. Libri S. p. A – Milano Bompiani 1987

Hungarian translation © Barna Imre, 2002

(Részlet a kötetből)

2

Baudolino találkozik Nikétasz Khoniatésszel

– Hát ez meg mi? – kérdezte Nikétasz, miután hosszan forgatta, silabizálgatta a pergament.

– Az első írásgyakorlatom – felelte Baudolino –, és tizennégy éves erdőlakó korom óta mindig magamnál tartom, mint valami amulettet. Teleírtam én később még jó sok pergament, volt úgy, hogy naponta jegyezgettem. Mintha az tartott volna életben, hogy délután leírhattam, mi történt velem délelőtt. Később már a legfontosabb havi eseményekre emlékeztető pár soros összefoglalókkal is beértem. Jó hasznukat veszem, gondoltam, ha majd élemedettebb, vagyis hát ilyen mostani forma koromban meg akarom írni a *Gesta Baudolini*-t. Magammal is vittem minden utamra az életem históriáját. Csakhogy a János pap országából menekülőben...

– Ki az a János pap? Sosem hallottam róla.

– Hallhatsz még eleget éntőlem, csak el ne unjad. Szóval, meneküléskor elvesztettem azokat az irományaimat. Mintha az életemet vesztettem volna el.

– Mondd el nekem, amire csak emlékszel. Én a kezem ügyébe kerülő ténytörmelékekből, eseményfoslányokból formálok a gondviselés tervébe illeszkedő históriát. Jótett helyébe jót várj: te megmentetted az életemet, és így visszaadtad a maradék kevéske jövőmet; hát én meg az elveszett múltadat adom neked vissza.

– Lehet, hogy értelme sincs a históriámnak...

– Nincsenek értelmetlen históriák. Én pedig olyan ember vagyok, aki ott is rálel az értelemre, ahol más semmit sem lát. Akkor pedig az élők könyve lesz a história,

trombitazengés, melyre századok óta porló holtak kelnek ki sírjaikból... Ehhez persze idő kell, sorra kell venni a történeteket, összefüggésbe kell őket hozni egymással, még ha kevésbé láthatóak is ezek az összefüggések. Hanem hát nincs egyéb dolgunk; a genovai barátaid szerint úgylátóan kénytelenek vagyunk kivárni, míg azok a veszett kutyák meg nem juhászodnak.

Nikétasz Khoniatész, a volt udvari szónok, a birodalom legfőbb bírása, a titoknok-logotéta, vagyis – ahogy a latinok mondták volna – a bizánci császár kancellárja, valamint több Komnénosz és az Angeloszok történetírója, kíváncsian nézte az előtte álló férfit. Baudolino szerint egyszer találkoztak ők már Gallipoliban, Frigyes császár idején, de hát ha ott volt is Baudolino, nyilván elvegyült a többi miniszteriális közt, nem úgy, mint ő, a császár nevében tárgyaló Nikétasz. Hazudik? Akárhogy is, de kimentette a megszállók karmai közül, biztos helyre vitte, segített ismét egybeterelni a családot, és megígérte, hogy Konstantinápolyból is kimenekíti...

Méretezte a megmentőjét Nikétasz. Nem is kereszténynek, hanem már-már szaracénnek látszott. Nap cserzette arcán sápadt heg húzódott végig, még mindig vörössesszőke hajkoronája mint az oroszlánsörény. Nikétasz alig hitte, mikor megtudta, hogy hatvan is elmúlt már ez az ember. Ha ölbe teszi a lapátkezét, szembe ötlenek a bütykei. Paraszti kéz, inkább ásó, mintsem kard illenék bele.

Mégis folyékonyan beszélt görögül, nem köpködött minden szónál, mint általában a külhoniak, és nemrég a saját fülével hallhatta Nikétasz, ahogy a megszállókhoz is a bumfordi anyanyelvükön fordul gyors és pattogó, nyilvánvalóan sértegetni is tudó szavakkal. De el is büszkélkedett neki Baudolino előző este a tehetségével: hogy neki elég csak belehallgatnia két akármilyen ember beszélgetésébe, kisvártatva ő is tud beszélni a nyelvükön. Furcsa tehetség, melyről Nikétasz úgy tudta, hogy eleddig csak az apostoloknak adatott meg.

Az udvari – és miféle udvari! – élet megtanította rá Nikétaszt, hogy józan bizalmatlansággal tekintsen mindenkire. Baudolinóban az volt a meglepetés, hogy a mondókáját mindig lapos pillantásokkal kísérte, mintegy figyelmeztetésül, nehogy túl komolyan vegyék. Bízást lehet ilyen szokása bárkinek, csak annak nem, akitől históriává formálandó, igaz tanúságot várnánk. Másrészt azonban Nikétasz természettől fogva kíváncsi ember volt. Szerette hallgatni, hogy mások mit mesélnek, és nem ám csak olyasmiről, amiről ő nem tud. A saját szemével látottakra is mintegy új szemszögből csodálkozott rá, ha mástól hallotta őket vissza, mintegy az ikonok hegyeinek csúcsáról, olyannak látva minden követ, amilyenek fentről az apostolok, és nem olyannak, amilyenek letről a hívek. A latinokat pedig, akik a görögöktől már csak a más-más, vadonatúj nyelveikben is olyannyira különböztek, kivált szívesen faggatta.

Nikéasz és Baudolino egy toronyszobában ültek egymással szemben, a kétnyílású ablakokon háromfelé is elláthattak. Az egyikből az Aranyszarvra és a szemközti partra, Perára, a girbe-gurba utcák és viskók övezte galatai toronyig nyílt kilátás; a másik a Szent György-öbölbe torkolló kikötői csatornára, a harmadik pedig nyugatra nézett, abból egész Konstantinápolynak látszania kellett volna. De aznap reggel elhamvadt paloták és bazilikák füstje sötétítette el a pitymalló eget.

Kilenc hónapja harmadízben dülta már tűzvész a várost; az első a raktárakat és az udvari készleteket semmisítette meg a Konstantin-féle falakig, a második a velencei, az amalfibeli, a pisai és a zsidó kereskedők szálláshelyeit Peramától csaknem a partig, csupán ezt a genovai negyedet kímélve meg az Akropolisz lábánál, a harmadik pedig már mindenütt pusztított.

Odalenn valóságos lángfolyam hömpölygött, boltívek omlottak, paloták roskadtak, oszlopok dőltek, hol egészen távoli épületeket lobbantottak lángra a tűzfészekből kiszakadó tűzgömbök, hol fordult egyet a szeszélyes szél, s a lángok ismét ott folytatták tovább a pusztítást, ahol az imént abbahagyták. Sűrű felhők gomolyodtak a magasba, az aljuk még tűztől vöröses, de más-más a színük, ki tudja, vajon a kelő nap sugarainak csalóka játéka vagy az elégett fűszerek, fafélék s egyéb anyagok természete szerint-e. Az innen-onnan szállongó szeleknek ráadásul hol szerecsendiő-, hol fahéj-, hol bors- vagy sáfrány-, mustármag- vagy gyömbérearomájuk volt: égett tehát, de roppant parázstartóként pazar illatokat eregetve égett a világ legszebb városa.

Baudolino a harmadik ablaknak háttal állt, árnyalakja köré a hajnalpír és a tűzvész vont kettős fénykoszorút. Nikéasz figyelmesen hallgatta őt, s maga is felelevenítette magában az elmúlt napok történéseit.

Aznap, az Úr 1204. esztendejében, vagyis bizánci számítás szerint a világ kezdete óta eltelt hatezerhét-száztizenkettedik évben, április hó 14-én, szerdán reggel már második napja volt, hogy a barbárok maguk alá gyúrték Konstantinápolyt. A parádékkor mindig oly csillogó páncélos-pajzsos-sisakos bizánci sereg meg a rettentő csatabárdokkal felfegyverzett angol és dán császári zsoldosgárda pénteken még bátran dacolt az ellenséggel, csak hétfőn tört meg a védelem, miután az ostromlóknak végül is sikerült áttörniük a falakon. Győzelmük oly váratlannak bizonyult, hogy a védők felocsúdásától tartva maguk a győztesek is megtorpantak alkonyattájt, és biztonság kedvéért ismét felgyújtották a várost. De kedden arra ébredt Konstantinápoly, hogy Alexiosz Dukász Murtzuphlosz a szárazföld belseje felé elmenekült.

Átkozták ám az elárvult és legyőzött polgárok az előző este még ünnepelt trónbitorlót, pedig amikor az elődjét megfojtotta, ők tanácsalanságukban (gyávák, gyávák, gyávák, szégyen és gyalázat, háborgott Nikétasz) szépen felsorakoztak, s a pátriárkával az élen mindenféle díszes öltözetű papok, könyörületről hablatyoló és magukat a régiek után az új uraknak is eladni kész szerzetesek, a jajveszékelésükkel versengve magasba emelkedő keresztek és Krisztus-képmások járultak a hódítók elé, hátha sikerül meglágyítani a szívüket.

Holott dőreség volt könyörületet remélniük. Mit bánták ezek a barbárok, hogy megadja-e magát az ellenség vagy sem, hiszen hónapok óta minden vágyuk az volt, hogy végre lerombolhassák a világ legnagyobb, legnépesebb, leggazdagabb, legnemesebb városát, és megosztózhassanak a koncon. Marcona tekintetű, vértől vöröslő kardú, toporzékoló lovú hitetlenekkel találta magát szemközt a siránkozó roppant menete. Megkezdődött a fosztogatás, akárha fel sem kerekedtek volna.

Uram-Krisztusom, micsoda rettenet, mekkora szenvedés szakadt miránk! Hogyan s miért, hogy nem adta hírül tengerzúgás, napfogyatkozás, vörös holdkorona a közelgő végromlást? Így kesergett kedd este Nikétasz, nem tudva, hová legyen az utolsó rómaiak minap még büszke fővárosában, kerülgetve a hitetlenek hordáit és mind újabb s újabb tűzfészek előtt torpanva meg, kétségbeesetten, amiért nem tud hazamenni és rettegve, hátha épp a családjára fenekedik már néhány gazember.

Már beesteledett, s nem mert átvágni a Hagia Szophia és a Hippodromosz közötti kerteken és nyílt tereken, így hát a nyitott főkapu láttán a templom felé sietett, fel sem tételezván, hogy a barbárok ezt a szent helyet sem átallják megbecsteleníteni.

Hőkölt is vissza elsápadva, ahogy belépett. A roppant padlózatot hullák borították, a hullák közt tökrészes ellenséges lovagok tébláboltak. Amott az oltár arannyal befuttatott ezüst rácskerítését verte szét dorongokkal a csőcselék. Emitt a pompás pulpitusra köteleket hurkoltak, hogy egy csapatnyi öszvér segítségével kirántsák a helyéről és elvonszolják. Ittas banda nógatta káromkodva az állatokat, de a patájuk minduntalan megcsúszott a síkos kövezeten, a fegyveresek döfködték, ütötték-vágták a szerencsétlen párákat, hogy kifordult a belük, volt, amelyik a földre zuhant és lábát törte, vértől és ganéjtól volt már iszamós a szószerk környéke.

Az oltárokat is megrohanták az antikrisztusi előhad martalócai, látta Nikétasz, ahogy felnyitják az egyik tabernákulumot, kiöntik és leszórják Krisztus szentséges vérének és testét, a szentségtartót díszítő drágaköveket kifeszégetik s a zsebükbe dugdossák, a serleget pedig végül egy beolvasztani szánt közös halomra dobják. De néhányan előbb harsány gúnykacajjal borosflaskát kaptak elő a nyeregtáskájukból, telitöltötték az áldoztató kelyhet, és misézö

packént mórlikálva magukat, nagyot vedeltek. Sőt, az immár lecsupaszított főoltáron feslett kéjnő táncolt holmi kotyvaléktól bódultan, szertartásos mozdulatokat mímelve meztélláb, miközben röhögő férfiak biztatták, hogy nosza, vetközzék; ő vetkőzött, és amikor az utolsó ruhadarabot is ledobta magáról, az oltár elé ugrott, ott folytatva az ősi, buja táncot, míg végül fáradt böffentéssel a pátriárka trónszékébe nem rogyott.

A könnye is kibuggyant Nikétasznak, lépteit megszaporozva a templom hátulja felé igyekezett, oda, ahol a jámbor nép által Verejtékezőnek mondott oszlop magasodott, mely érintésre csakugyan valamiféle misztikus verejtéket árasztott magából mindig, de Nikétasz most bizony nem misztikus megfontolásból sietett feléje. Ám hirtelen két jól megtermett – az ő szemében óriásnak tetsző – hódító állta útját s förmedt rá parancsolólag. A nyelvüket sem kellett ismerni; Nikétasz udvari viselete láttán nyilvánvalóan biztosra vették, hogy Nikétasz vagy teli van arannyal, vagy kiszedhetik belőle, hogy hová rejtette. Nikétasz pedig érezte ám legott, hogy itt a vég, mert miként a megszállt város utcáin loholva láthatta már, bizony hiába is mutogatta az ember, hogy alig pár fillér van nála, hiába is tagadta, hogy kincset rejteget valahol; a meggyalázott tisztas emberekre, a zokogó aggastyánokra, a kifosztott gazdagokra kínvallatás várt, ha nem mondták meg, hová dugták a vagyonukat, és halál, ha nem lévén több vagyonuk, nem tudtak mit bevallani; vagy ha mégis, az elszenvedett szörnyű kínokba haltak bele sorsukra hagyatva, miközben pribékjeik emitt egy követ elmozdítva, amott egy hamis falat ledöntve vagy egy álmennyezetet áttörve drága edényekre csaptak le karvalykörömmel, selymet és bársonyt suhogtattak, dús prémeket simogattak, drágakövek és nyakékek közé túrtak, ritka fűszerszámokkal teli edényeket és zacskókat szagolgattak.

Befellegzett, vélte tehát Nikétasz, siratta elvesztett családját, és kérte a Mindenható Istent, hogy bocsássa meg az ő vétkeit. S ebben a szent pillanatban lépett be a Hagia Szophiába Baudolino.

Szép volt, mint egy szultán, a lován díszes takaró, a mellén nagy vörös kereszt, kivont karddal elordította magát: – A kutyaúristeneteket, a keserves szűzmáriákat, a hétszentségeket, ti cudar istenkáromlók, ti szimóniás disznók, hát így kell bánni az Úr dolgaival? –, s már paskolta is kifelé a szentségtörő kereszteseket, noha keresztes volt maga is, de részeg nem, csak átkozottul dühös. A pátriárka trónusához érve lehajolt, megragadta a rajta tehénkedő lotyót a hajánál fogva, és rettentő szitkokkal illetve a szülőanyját, jól meghúzogatta az öszvérganéjban. De a körülötte serénykedők vagy nagyon részegek voltak, vagy nagyon elmerültek a drágakő-feszegetésben, mindenesetre észre sem vették, hogy Baudolino büntetni akarja őket.

Ő pedig egyszer csak ott találta magát szemközt a két óriással, amint épp megkezdtek volna Nikétasz kínvallatását, egy pillantással végigmérte a kegyelemért esdeklő szerencsétlent, s eleresztve a lotyót, hogy csak úgy nyekkent, kiváló görögséggel így szólt:

– A napkeleti bölcserekre, mind a tizenkettőre! Hiszen te Nikétasz úr, a császár minisztere vagy! Mit tehetek érted?

– Krisztusban kedves testvérem, bárki vagy is – jajdult fel Nikétasz –, ezek a barbár latinok az életemre törnek, szabadíts meg tőlük! Ha megmented a testem, a saját lelkedet mented meg!

A napkeleti párbeszédből a két latin zárandok vajmi keveset értett, provanszál nyelven kérdőre is vonták Baudolinót, mert maguk közé valónak nézték. Válaszképp Baudolino ékes provánszi nyelven azt kiáltotta, hogy ez az ember fogoly, akit neki a flandriai Balduin gróf megbízásából kellett letartóztatnia. Hogy miért, azt ő bizony nem köti két nyavalyás baka orrára, mert államtitok. Döbbenet meredt rá a két vitéz, de aztán legyintettek, hogy kár vitázni, inkább más, könnyűszerrel megkaparintható kincsek után néznek, s azzal már mentek is tovább a főoltár felé.

Nikétasz talán csak azért nem hajolt le, hogy lábat csókoljon megmentőjének, mert már a földön hevert, de túlságosan is feldúlták a történetek, hogysem a rangjához illő méltósággal viselkedjék:

– Köszönet néked, jóságos úr, hogy segítettél, lám, csak akad hát olyan latin is, aki nem dühöngő fenevad, akinek nem torzítja el arcát a gyűlölet. Mert még a szaracénok is különbek voltak, mikor Jeruzsálemet visszahódították, és Szaladin kevéske pénzért szabad elvonulást engedett a lakosoknak! Mekkora szégyene ez az egész kereszténységnek: hogy testvér fegyverrel ront a testvéreire, hogy a Szent Sírt visszahódítani hivatott zárandokok megtorpannak bírvágyukban, és lerombolják a római birodalmat! Ó, Konstantinápoly, Konstantinápoly, szentegyházak anyja, hitvallásnak hercegnője, igaz vélekedések kalauza, dajkája minden tudománynak, nyughelye minden szépségnek, fenékig ürítetté hát veled Isten a haragnak kelyhét, és a Pentapoliszt felperzselő tűznél is nagyobb láng lobbant terajta! Vajh minő irigy és cudar démonok tobzódó mámora zúdult rád, mely örült és gyűlöletes Kérők gyújtottak menyegzői fáklyát a tiszteletedre? Ó, tegnap még aranyban és császári bíborban pompázó s ma elrongyolódott és gyermekeidtól elszakított, csont-bőr édesanyánk, te, sem kiutat nem lelünk mi, kalitkába zárt megannyi madár, e városból, mely a miénk volt, sem benne maradni nincs erőnk, csak tévelygünk fel s alá, mint a bolygó csillagok!

– Hallod-e, Nikétasz uram – vágott közbe Baudolino –, mondani mondták ugyan, hogy ti, görögök sokat és összevissza beszéltek, de nem hittem volna, hogy ennyire. E pillanatban

az itt, ugye, a kérdés, hogy miként tűnhetnénk el a balfenéken. A genovaiak negyedében én biztonságba tudlak helyezni, te viszont mondd meg, hogyan juthatni a leggyorsabban és a legbiztonságosabban a Neorionba, mert ez a kereszt itt a mellemen csak engem véd ám, téged nem; az emberek elvesztették a józan eszüket, ha meglátják, hogy görög foglyot viszek, azt fogják hinni, hogy ér valamit, és lecsapnak rá.

– Jó utat éppenséggel ismerek, de az nem a házak közt vezet – mondta Nikétasz –, meg aztán a lovadról is le kéne akkor szállnod...

– Nosza – ugrott le máris a nyeregből Baudolino bámulatra méltó könnyedséggel. Nikétasz persze nem tudta még, mily olcsón jutott Baudolino a paripájához.

Nikétasz feltápáskodott hát a segítségével, kézen fogta, és a Verejtékező Oszlophoz osont vele. Körülnézett: a messziről hangyaként nyüzsgő zarándokok mind a templomot fosztogatták buzgón, és ügyet sem vetettek kettejükre. Az oszlop mögött a kőpadlóra térdelt, és benyúlt egy részbe.

– Segíts – szólt Baudolinóhoz –, együtt talán boldogulunk. – Némi feszegetés után a padlókö csakugyan engedett, és sötét nyílás vált láthatóvá. – Lépcső van itt – mondta Nikétasz –, előremegyek, én tudom, hová kell lépni. Te aztán majd visszahúzod a fejed fölött a követ.

– Miért, mit csinálunk? – kérdezte Baudolino.

– Leereszkedünk – mondta Nikétasz –, van lent egy fülke, azt kitapogatjuk, találunk benne fáklyákat meg kovakövet.

– Szép város ez a Konstantinápoly, és hogy teli van meglepetéssel! – jegyezte meg Baudolino a csigalépcsőn lefelé lépdelve. – Kár, hogy ezek a disznók porig lerombolják.

– Disznók? – kérdezte Nikétasz. – Hát te nem közülük való vagy?

– Én? – csodálkozott Baudolino. – Én ugyan nem. Ha az öltözékemre célzol, azt úgy kölcsönöztem. Mikor a várost előzönlötték, én már a falakon belül voltam. De hol vannak már azok a fáklyák?

– Türelem, már csak néhány lépcső. Ki vagy te, mi a neved?

– Baudolino, és Alessandriában születtem, de nem az egyiptomi Alexandriában, amit most Cesareának hívnak, sőt, talán már úgy sem, mert valakik felperzselték, akárcsak Konstantinápolyt. Alessandria odafönt van, az északi hegyek és a tenger közt, Mediolanum közelében. Hallottál róla?

– Mediolanumról igen. A falait egyszer leromboltatta az alemannok királya. Később a mi baszileuszunk adott nekik pénzt az újjáépítéshez.

– Nos, én épp az alemannok császárával voltam, míg meg nem halt. Te is találkoztál vele, mikor vagy tizenöt éve átkelt a Propontiszon.

– Rótszakállú Frigyes. Nagy és nemes fejedelem, szelíd és irgalmas uralkodó volt. Ő sohasem viselkedett volna úgy, mint ezek...

– Ha meghódított egy-egy várost, ő sem bánt vele épp kesztyűs kézzel.

Végre leértek. Nikétasz megtalálta a fáklyákat, meggyújtották, s a fejük fölé emelték őket, úgy mentek végig egy hosszú folyosón, egyre beljebb, Konstantinápoly méhébe, ahol is, csaknem pontosan a világ legnagyobb temploma alatt egyszer csak egy másik, láthatatlan bazilika, tóparti ligethez hasonlatosan vízből növő, sötétbe vesző oszlopok erdeje ötlött Baudolino szemébe. Csakhogy ez a bazilika vagy apátsági templom tótágast állt, mert a roppant boltívek homályában sejlő oszlopfőket is már épp csak elérő világosság sem rozettákon vagy üvegablakokon át szüremlett, hanem alulról, a látogatók fáklyáinak táncoló visszfényét tükröző vizes padozat felől érkezett.

– Keresztbe-kasul átjárják a várost a ciszternák – mondta Nikétasz. – Konstantinápoly kertjei nem a természetnek köszönhetőek, hanem emberi kéz művei. Most persze, mint látod, csak bokáig ér a víz, mert majdnem az egészet felhasználták tűzoltásra. Ha a hódítók a vízvezetékeket is elpusztítják, akkor szomjan fog pusztulni mindenki. Gyalog itt általában nem is lehet menni, csak csónakkal.

– Meddig folytatódik ez a járat? A kikötőig?

– Nem, sokkal hamarabb véget ér, de én tudom, hol vannak további ciszternákba és járatokba átvezető folyosók és lépcsők, úgyhogy ha a Neorionig egészen nem is, de a Proszphorionig mindenképp eljutunk a föld alatt. Csakhogy – tette hozzá gondterhelten, s mintha csak most jutna eszébe, hogy neki bizony más dolga is van –, én, sajnos, nem tarthatok veled. Megmutatom, merre menj, de nekem aztán vissza kell fordulnom. Biztonságba kell menekítenem a családomat, egy kis házban húzták meg magukat a Szent Irén-templom mögött. Tudod – szabadkozott mintegy – a palotám a második, augusztusi tűzvészben leégett...

– Bolond ember vagy te, Nikétasz úr. Egyrészt ráveszel, hogy hagyjam ott a lovamat, és jöjjelek le ide, pedig nélküled az utcákon menve is elértem volna a Neoriont. Másrészt hogy képzeled, hogy eljutsz a családotig, és nem áll az utadba megint két olyan martalóc, amilyennel az előbb rajtakaptalak? Vagy ha eljutsz is, mitévő leszel? Előbb-utóbb kiakolbólítanak onnan. És ha családotul továbbállnál, ugyan hová indulsz?

– Van néhány barátom Szelimbriában – mondta Nikétasz zavartan.

– Nem tudom, hol van az, de először is a városból kell kijutnod. Ide hallgass: nem érteveled a családod semmit. Ott ellenben, ahová én viszlek, genovai barátaim a házigazdák, ők igen nagy urak ebben a városban, semmi nekik szaracénokkal, zsidókkal, szerzetesekkel,

császári gárdával, perzsa kalmárokkal vagy most latin zarándokokkal egyezkedni. Talpraesett fickók; ha megmondod nekik, hol a családod, ők holnapra elhozzák őket oda, ahol mi leszünk. Nem tudom, hogyan, de megcsinálják. Az én kedvemért, mert régi cimborák vagyunk, és istenességből is mindenképp, de azért csak genovaiak ők, úgyhogy ha ajándékozol is nekik valamit, az még jobb. Náluk szépen elleszünk, amíg el nem csitulnak a dolgok; egypár napnál tovább sosem tart egy város kifosztása, láttam már eleget, nekem elhiheted. Utána aztán mehatsz Szelimbriába vagy ahová akarsz.

Megköszönte Nikétasz, nem kellett neki kétszer mondani. Ahogy pedig továbbindultak, megkérdezte Baudolinótól, hogy mit keres a városban, ha egyszer ő maga nem keresztes zarándok.

– A latinok a túloldalon már partra szálltak, amikor megérkeztem néhány társammal együtt... akik azóta nincsenek. Nagyon messziről jöttünk.

– Miért nem hagytátok el a várost még időben?

Baudolino csak némi habozás után válaszolt.

– Mert... mert maradnom kellett, amíg a végére nem járok valaminek.

– És a végére jártál?

– Sajnos igen, de csak ma.

– Még egy kérdés: miért töröd magad értem?

– Mi mást tegyen egy jó keresztény? De tulajdonképp igazad van. Miután a két martalóctól megszabadítottalak, hagyhattam volna, hogy menekülj egyedül Isten hírével, aztán most mégis itt vagyok, tapadok rád, mint egy pióca. Tudom rólad ugyanis, Nikétasz úr, hogy történetíró vagy, amilyen Ottó, Freising püspöke is volt. Ismertem őt jól, de gyerekkor voltam, amikor meghalt, s akkor nekem még nem volt saját történetem, csak a mások történetei érdekeltek. Mára viszont, hogy immár sajátom is lehetne, nemcsak hogy odalett mindaz, amit a múltamról írtam, de ráadásul emlékezni is hiába igyekszem, mindig összekuszálódnak a gondolataim. Nem a tényekre nem emlékszem; értelmezni nem tudom őket. Mára aztán olyasmi történt velem, amiről muszáj beszélnem valakivel, különben megbolondulok.

– Miért, mi történt veled máma? – kérdezte Nikétasz, nehézkesen gázolva a vízben; fiatalabb volt ugyan, mint Baudolino, de elhízott, ellustult és elpetyhüdt a tudósi és udvaronci életben.

– Embert öltem. Azt, aki nem egészen tizenöt éve meggyilkolta nevelőapámat, a királyok legjobbját, Frigyes császárt.

– De hiszen Frigyes a vízbe fúlt Kilikiában!

– Így hitte mindenki. Holott meggyilkolták. Ugye, milyen dühödten suhogtattam a kardomat ma este a Haghia Szophiában? Pedig tudnod kell, Nikétasz úr, hogy én soha életemben senkinek a vérét ki nem ontottam. Békés természetű ember vagyok. Most mégis ölnöm kellett, csak én, egyesegyedül én tehettem igazságot.

– Majd elmeséled. Egyelőre azt áruld el, hogyan csöppentett a Gondviselés a Haghia Sophiába, hogy megmentsd az életemet.

– Mire a zarándokok fosztogatni kezdtek, én már egy sötét helyre vonultam. Alkonyat után kerültem elő, a Hippodromosz közelében találtam magamat. Csaknem elsodort az üvöltve menekülő görög sokaság. Egy félig leégett ház kapujába húzódtam előlük, s onnan láttam meg a nyomukban lihegő zarándokokat. Ekkor értettem meg, mi történik, s éles ésszel mindjárt be is láttam, hogy jómagam nem görög vagyok ugyan, hanem latin, de a dühöngő latinok nem tudják ezt, mert mire megtudhatnák, már semmi különbség nem lesz köztem és egy görög hulla közt. Nem, nem, hitetlenkedtem, csak nem akarhatják ezek elpusztítani a kereszténység legnagyobb városát éppen most, hogy meghódították... Aztán eszembe ötlött, hogy hát Jeruzsálem is az övék lett, mégis megöltek ott nőt, gyermeket, aprójóságot, mindenkit, amikor Bouillon Gottfried idején megostromolták, kész szerencse, hogy nem perzselték fel véletlenül a Szent Sírt is. Igaz, hogy ők egy hitetlenek lakta várost foglaltak el keresztényként, de mint tapasztalt utazó, magam vagyok a megmondhatója, hogy egy fél szó miatt micsoda öldöklésre képesek egymás között is a keresztények, márpedig jól tudjuk, milyen sok esztendeje civakodnak *Filioque*-ügyben a mi papjaink a ti papjaitokkal. És hát már csak így van ez, persze: nincs vallás, amely féken tarthatná egy hódító sereg katonáját.

– Mitévő lettél?

– Előjöttem a kapualjból, s a falak mentén a Hippodromoszig osontam. Ott pedig egyszer csak láttam ám, mi véget érhet, hogyan roskad földre maga a szépség. Tudod, mióta csak a városba érkeztem, el-eljártam én ahhoz a leányszoborhoz; a formás két lábát, a hókarját, a piros ajkát, a mosolyát, a kebleit, a köntöse hullámozó redőit, a szélben lobogó fürtjeit messziről csodálva nem is hitte volna az ember, hogy bronzból van, mert olyan volt, mintha élne...

– A szép Heléna szobra az. Mi történt vele?

– Az oszlop, amelyen állt, egyik szempillantásról a másikra megdőlt, mint a tövénél elfűrészelt fa, és hatalmas porfelhőt csapva a földre zuhant. A szobor darabokra szakadt: amott a teste, tőlem néhány lépésnyire a feje, és csak most vettem észre, milyen óriási szobor is ez. A fejét két kézzel sem értem volna át, oldalvást, fektéből nézett rám merően, az orra v
ízszintes, a függőleges ajka, már megbocsáss, de olyan ajakrésre emlékeztetett,

amilyen a nők lába között van, a szembogara pedig kipattant, s ettől mintha megvakult volna hirtelen, Jézusom, akárcsak ez itt, ni! – ugrott hátra, felcsapva körös-körül a vizet, mert valami víz alatti kőfejre esett hirtelen a fáklya fénye: tíz emberfej nagyságú volt, egy oszlopot tartott, maga is fektében, a résnyire nyíló szája még vulvaszerűbb, tekergő kígyók a fején a fűrtök, a színe holtápadt, ódon elefántcsont.

Nikétasz elmosolyodott:

– Évszázadok óta itt vannak már ezek: ki tudja, honnan való Medúza-fejek, talapzatnak használták őket az építők. Kár megijedned tőlük...

– Dehogyan ijedtem meg. Csak épp láttam már valahol ezt az arcot. Máshol.

– Ott tartottál – segítette ki Baudolinót a zavarából Nikétasz –, hogy ledöntötték Heléna szobrát...

– Nem ám csak azt. Henem mindet, a Hippodromosz és a Fórum között az összeset, legalábbis a fémből valókat. Felmásztak rájuk, kötelet vagy láncot hurkoltak a nyakukra, s aztán két-három pár ökörrrel lehúzták őket a földre. Láttam, amint sorra dőlnek az aurigák szobrai, egy egyiptomi szfinx-, egy hipopotamus- és egy krokodilusszobor, egy Romulust és Remust szoptató nagy nőstényfarkas meg Herkules szobra: az is óriásinak bizonyult, a hüvelykujja akkora volt, mint a normális emberek törzse... Meg az a sok-sok domborművel körbevett bronzobeliszk, a tetején a szél iránt forgó nőalakocskával...

– A Szél Arája. Micsoda pusztítás. Némelyik szobor régi, még a rómaiaknál is régebbi pogány szobrászok műve volt. Ugyan miért, miért tették?

– Hogy beolvassák az egészet. Aki várost fosztogat, mindig azzal kezdi, hogy beolvasztja mindazt, amit nem vihet magával. Kemencék épülnek itt is, ott is, a lángban álló pompás palotákról nem is beszélve, azok olyanok, mint megannyi természetes kohó. Meg aztán láthattad, mit műveltek a templombeliek: csak nem mutogathatják országnak-világnak, hogy lám, milyen szép ostyatartókat meg kehelytányérokat ráncigáltak ki a tabernákulumokból. Olvasztani, olvasztani kell tüstént. A fosztogatás – magyarázta Baudolino, mint aki igencsak jól ismeri ezt a mesterséget – olyan, mint a szüret, a feladatokon is osztozni kell: az egyik a szőlőt szedi, a másik erjesztőkádba hordja a mustot, a harmadik jóllakatja a szőlőszedőket, a negyedik óbort hoz nekik... A fosztogatás komoly munka, legalábbis ha azt akarja az ember, hogy a városban, mint annak idején Mediolanumban, kő kövön ne maradjon. De efféle munkához azok a pavaiak kellenének, ők tudták, hogyan kell eltüntetni egy várost. Ezeknek itt még sokat kell tanulniuk: előbb ledöntötték a szobrot, aztán rátelepedtek, és védelmi kezdtek, aztán egy lányt húzott oda valaki a hajánál fogva és azt kiáltozva, hogy szűz még a lány, mire nosza, dugta is már be az ujját mindenki, hogy vajon

érdemes-e... Fosztogatáskor mindenekelőtt tessék mindent besöpörni, házról házra, és csak azután kezdődhet a multság, különben más teszi rá a kezét orvul a legjavára. Akárhogy is, de az volt a bökkenő, hogy ilyen népeknek dehogy tudtam volna én időben előadni, hogy én is a monferratói határgrófság táján születtem ám. Csak egy megoldás maradt tehát. A sarkon lesbe álltam, megvártam, míg befordul a sikátoromba egy lovag, aki úgy leitta magát, hogy azt sem tudta már, hova megy, csak úgy vitette magát a lovával. Elég volt megrántanom a lábát, s a földre zuhant. Lekaptam a sisakját, fejbe kólintottam egy kővel...

– Megölted?

– Dehogy, épp csak meglegyintettem, hogy egy kicsit elájuljon. Erőt vettem magamon, mert a szájából violaszín okádék buggyant elő, magamra öltöttem a páncélingét meg a köpenyét, a sisakját és a kardját, felpattantam a lova nyergébe, és nekivágtam a városnak, meg sem álltam, míg a Hagia Sophia bejáratához nem értem, ahol is azt láttam, hogy öszvéreket tuszkolnak befelé, egypár vitéz pedig karvastagságú láncsal ellátott ezüstkandelábereket szorongatva haladt el épp előttem, és mintha lombard módra beszéltek volna. Kétségbeestem e pusztítás, e gyalázat, e harácsolás láttán, hiszen mégiscsak a földijeim, a római pápa jámbor gyermekei vitték végbe mindeme gazságokat...

Szó szót követett, a fáklyák épp az utolsókat lobbanták, mikor ők egyszer csak ismét a felszínre bukkantak a ciszternából, s néptelen sikátorokon át az immár koromsötét éjszakában egyenest a genovaiak bástyájához siettek.

Megzörgették a kaput, valaki lejött értük, beinvitálták, és egyszerű, de szíves vendéglátásban részesítették őket. Baudolino szemlátomást otthon érezte magát, és mindjárt a háziak figyelmébe ajánlotta Nikétaszt.

– Bízátok csak ránk a dolgot – mondta az egyik genovai –, most pedig térjetek nyugovóra.

És olyan magabiztos volt a hangja, hogy nemcsak Baudolino, hanem még Nikétasz is szépen átaludta az éjszakát.

Baudolino megmenti Alessandriát az apja tehenével

– Hogy tehát viszontláthasd az apádat, meg kellett ostromolnod őt – mondta alkonyattájt Nikétasz, és kelt tésztából süített, virágszirmot, növényeket és mindenféle tárgyakat formázó süteményekkel kínálta vendégét.

– Nem egészen, mert az ostromra csak hat évvel később került sor. Miután tanúja lehettem az új város születésének, visszatértem Frigyeshez, és beszámoltam neki a látottakról. Még be sem fejeztem, ő már tombolt. Azt üvöltötte, hogy város csak császári jóváhagyással épülhet, és ha nem úgy épül, ízzé-porrá kell zúzni, még mielőtt elkészülne, máskülönben senki sem nézné eztán, mit akar a császár, csak a saját feje után menne, márpedig itt a nomen imperii, a birodalom becsülete forog kockán. Végül lecsillapodott, de jól ismertem őt, tudtam, hogy nem bocsát meg. Körülbelül hat esztendeig szerencsére más dolgom akadt. Frigyes különféle feladatokat adott, többek között azt is, hogy puhatoljam ki, engednének-e valamit a földijeim. Engedni ők mármost engedtek volna sokat is, Frigyes azonban igazság szerint csak egyvalamit akart: hogy nyelje el azt a várost a föld, volt-nincs, mintha sohasem lett volna. Az alessandriaiak meg, képzelheted, el sem merem ismételni, miket üzengettek neki vissza... Az útjaim persze csak ürügyül szolgáltak, hogy minél kevesebbet kelljen az udvarnál lennem, mert szenvedtem tőle, mint a kutya, hogy ott mindig összetalálkozzom a császárnéval, és tartanom kell magam ahhoz, amit megfogadtam...

– Tartottad is – kérdezte, vagy inkább állapította meg Nikétasz.

– Tartottam is, egyszer s mindenkorra. Lehet, Nikétasz uram, hogy pergamenhamisító vagyok, de tudom, mi a becsület. Beatrix segített. Az anyaság megváltoztatta. Legalábbis így mutatta, én pedig soha többé nem tudhattam meg, hogy mit érez irántam. Szervedtem, mégis hálás voltam neki, amiért segít méltósággal viselkednem.

Baudolino idestova harminc is elmúlt, és hajlott rá, hogy a János pap levelét már csak afféle ifjúkori hóbortnak, levélretorikai gyakorlatnak, jocus-nak, ludibrium-nak, játéknak tekintse. Megint összeakadt azonban a Poétával, aki Rainald halálával protektor nélkül maradt, márpedig tudjuk, hogyan jár ilyenkor az udvari ember: átnéznék rajta, s előbb-utóbb a verseire is rámondják, hogy bizony azok sem voltak valami fényesek. Szégyenében és dühében Paviába költözött, s ott eltöltött egypár könnyelmű évet, visszatérve az egyetlen tevékenységhez, amelyhez igazán értett, vagyis az ivászathoz meg a Baudolino költeményeinek szavalásához. (A kedvence egy prófétikus vers volt, mely azt kérdezte: „quis Papie demorans castus habeatur?”, azaz hogy vajh ki maradhatna erényes Paviában.)

Baudolino visszavitte őt magával az udvarba, s az ő társaságában a Poéta már Frigyes emberének látszott. Időközben meghalt az apja, a vagyona rámaradt, és attól fogva a néhai Rainald ellenségei sem parazitát, csupán egyszerű miles-t láttak benne, aki éppolyan s még csak nem is korhelyebb, mint a többi lovag.

Felidéztek a régi szép időket, remek ötletüket, a közös levelet. Ha játék volt is, játszani azért még lehetett. Baudolino még mindig sóváran gondolt a sosem látott, messzi országra, és ha senki sem hallotta, fel-felmondta magának, tovább gyönyörítette, csiszolgatta azt a levelet.

– A levelet olyannyira nem tudtam kivenni a fejből, hogy rávettem Frigyest, hívassa meg az udvarba a párizsi barátaimat, mindet egyszerre, mert jó, ha vannak egy császári kancellárián olyanok, akik külföldi országokat, idegen nyelveket és szokásokat ismernek. Mivel különféle ügyekben mind gyakrabban kellett eljárnom Frigyes bizalmas megbízottjaként, valójában afféle kis magánudvart akartam magam köré a Poéta, Abdul, Borone, Kyot és Salamon rabbi személyében.

– Csak nem azt akarod mondani, hogy a császár bevett egy zsidót az udvarába?

– Miért ne vett volna? Salomonnak nem parádézni kellett vagy misére járnia Frigyessel meg az érsek urakkal. Ha az európai uralkodókat, sőt még a pápát is zsidó orvosok gyógyítják, akkor miért ne lehetne kéznél olyan zsidó is, aki járatos a hispániai mórrok életében s a napkeleti országok mindenféle más dolgaiban? A germán uralkodók egyébként is mindig nagy irgalommal viseltettek a zsidók iránt, nagyobb, mint az összes többi keresztény király. Ottótól hallottam, hogy mikor Edesszát visszafoglaltuk a hitetlenektől, és Clairvaux-i Bernát hívó szavára számos keresztény fejedelem (köztük ez egyszer maga Frigyes is) ismét magára vette a keresztet, egy Radolf nevű szerzetes felbízta a zárandokokat, hogy koncoljanak fel minden városi zsidót, amerre csak járnak. Ebből bizony nagy öldöklés lett. Ekkor azonban sok zsidó a császártól kért és kapott is védelmet, s Frigyes azt is megengedte, hogy Nürnberg városába költözzenek.

Ismét együtt volt hát a Baudolino-féle társaság. Túl sok udvari teendőjük persze nemigen akadt. Frigyest követve Salamon mindenütt megkereste és meg is találta a hitsorsosait (annyian vagytok, mint a nyű, bosszantotta a Poéta), Abdul fölfedezte, hogy a provánszi dalait inkább megértik Itáliában, mintsem Párizsban, Borone és Kyot dialektikai csatákat vívtak: Borone azt bizonygatta Kyotnak, hogy a Gradalis egyszerűsége szempontjából kulcskérdés, hogy űr ne létezzék, Kyot viszont a fejébe vette, hogy a Gradalis égből pottyant

kő, lapis ex coelis, és ami azt illeti, akár kietlen örökön át, egy másik univerzumból is érkezhetett.

E gyarlóságoktól eltekintve, gyakran került szóba köztük a János pap levele, meg hogy Baudolino miért nem veszi rá Frigyes: vágjon már neki, hisz oly jól előkészítették ők azt az utat. Egyik nap megint épp azt magyarázgatta Baudolino, hogy Frigyesre az elkövetkező évek során Lombardiában is meg Németföldön is túl sok megoldandó feladat vár még, mikor egyszer csak fölvetette a Poéta, hogy mi lenne, ha nem várva tovább a császárra, ők maguk indulnának el, hogy a János pap országát megkeressék:

– A császár ezzel kétszeresen is jól járna. Mert tegyük fel, hogy megérkezik, és nem jut egyezsége János pappal. Vesztesként térne vissza, s mi csak ártottunk neki. De ha mi magunk vágunk neki az útnak, akkor bármiként alakuljanak is a dolgok, valami különleges haszna csak lesz, hogy megjártunk egy ilyen gazdag és mesés földet.

– Szentigaz – mondta Abdul –, ne is habozzunk, induljunk, útra fel, el innen, messzire...

– Látva, mennyire hatalmukba keríti őket a Poéta ötlete, én bizony nagyon elkámpicsorodtam, Nikétasz uram, és mindjárt azt is tudtam, hogy miért. Borone is meg Kyot is azt remélte a János pap országától, hogy ott majd megszerezhetik maguknak a Gradalist és az majd tudom is én, miféle dicsőséget és hatalmat ad nekik odafönn északon, ahol annyian keresték-kutatták változatlanul. Salamon rabbi azt, hogy megtalálja a tíz elveszett törzset, s ez nemcsak a hispániai rabbinusok, hanem Izrael minden fiának a szemében óriási megbecsülést szerez neki. Abdul esete nyilvánvaló volt: Abdul a János pap országát már régesrég azonosította azzal a földdel, ahol a hercegnője él, ám ahogy gyarapodott korban és tudásban, mind kevésbé elégítette ki a messzeség, s a hercegnőt, a szerelmesek istenének engedelmeivel, ő bizony inkább mégiscsak kézzel tapintotta volna most már. A Poéta meg ki tudja, miféle terveket szőtt Paviában. Most, hogy némi saját vagyona lett, mintha szintén nem a császár, hanem maga miatt kellett volna már neki a János pap országa. Mindebből megértheted, hogy miért csalódtam, hogy néhány évig miért nem beszéltem Frigyesnek a János pap országáról. Ha így vagyunk, gondoltam, akkor inkább maradjon az az ország szépen ott, ahol van, hagyják csak békén az olyanok, akik a misztikus jelentőségét nem érik fel ésszel. A levél így afféle saját álommá vált, ahová másokat beengedni én már nem akartam. Kisegített a szerelmi bánatból. Egy szép napon, gondoltam, elfelejtem én ezt az egészet, és elindulok a János pap országába... No de térjünk most vissza a Lombardiában történetekhez.

Alessandria építésekor azt mondta Frigyes: már csak az hiányozna, hogy Pavia is átálljon az ellenséghez. Két évvel később Pavia is csatlakozott a császárellenes ligához. Nagy csapás volt ez a császárnak. Nem válaszolt rögtön, de a következő évek során úgy összezavarodott a helyzet Itáliában, hogy újabb hadjáratra szánta rá magát, s az mindenki számára világos volt, hogy most éppen Alessandriát szemelte ki.

– Bocsáss meg – szakította félbe Nikétasz –, tehát harmadszor ment vissza Itáliába?

– Nem, negyedszer. Azaz hadd számoljak... Nem, inkább ötödször, azt hiszem. Volt, hogy négy évig is ott ragadt, mint annak idején Cremánál és Milánó elpusztításakor. Vagy közben hazament volna? Nem is tudom: többet volt ugyan Itáliában, mint otthon, de hát hol volt az ő otthona? Megszokta, hogy mindig úton van, és azt vettem észre, hogy csak folyóparton érzi jól magát: remek úszó volt, nem félt a hidegtől, a mély víztől, az örvényektől. Fejest ugrott, úszni kezdett, elemében volt. Most tehát nagyon mérgesen, kemény háborúra készülve kerekedett fel ismét. Vele tartott Monferrato, Alba, Acqui, Pavia és Como őrgrofja...

– Az imént mondtad, hogy Pavia átállt a ligához...

– Tényleg? Ja, persze, de aztán megint császárpárti lett.

– A mi császáraink, jó uram, ki-kivájják ugyan egymás szemét, de amíg látunk, mi legalább tudjuk, kivel tartunk...

– Nincs fantáziátok. Annak az évnek a szeptemberében Frigyes tehát a Moncenisión át megérkezett Susa fölé. Nem felejtette el, micsoda sérelem érte őt ott hét esztendeje, s most kíméletlenül lerombolta. Asti azonnal megadta magát, utat engedett neki, és Frigyes nemsokára már a Bormida partján, a Frascetában vert tábort, de az embereit a környéken mindenütt, a Tanarón túl is felvonultatta. Most aztán leszámol Alessandriával. A Poéta részt vett a hadjáratban, időnként írogatott, tőle tudom, hogy Frigyes tüzet okádott, Isten ostorának érezte magát.

– Te miért nem tartottál vele?

– Mert Frigyes igazán jó ember volt. Átérezte, mennyire nyomasztana, ha a szemem láttára sújtana le szigorúan a földijeimre, és engedte, hogy valami ürüggyel távol tartsam magam, míg porrá és hamuvá nem ég Roboreto. Érted? Nem mondta sem Civitas Novának, sem Alessandriának, mert új város az ő engedélye nélkül nem létezhetett. Még mindig a régi falut, Roboretót emlegette, mintha csak az nagyobbodott volna meg valamelyest.

Ez volt november közepén. De a síkságot novemberben ott mindig előnti az ár. Esett, esett, s még a szántóföld is mind elmocsarasodott. A monferratói örgróf azt bizonygatta Frigyesnek, hogy a városfal vályogból van, mögötte pedig csupa ágrólszakadt, aki már a császár neve hallatán összevissza tojja magát, ám a szóban forgó ágrólszakadtak nagyon is derék védőknek bizonyultak, a falak pedig olyan szilárdnak, hogy a császári faltörő kosok szarva mind kicsorbult. A lovak és a katonák sárban csúszkáltak, míg az ostromlottak egyszer csak el nem terelték a Bormidát, amikor is aztán nyakig elmerült az alemann lovasság színe-java.

Az alessandriaiak végül bevetettek egy már Cremából ismerős szerkezetet: fagerendái a mellvédfalra illeszkedtek, és jó hosszú palló, amolyan enyhén meghajló hídféle nyúlt ki belőle, melyről a falakon túl is csapást lehetett mérni az ellenségre. És olajos-zsíros-szurkos rőzsével telitömött és meggyújtott hordókat kezdtek gurigatni ezekről a pallókról. A széleseben leguruló, égő hordók pedig a császári ostromtoronyokra potyogtak egymás után, vagy a földön gurultak tovább megannyi tüzes labdaként, míg lángra nem lobbantottak egy újabb ostromgépet.

Az ostromlókat ettől fogva egészen lekötötte az, hogy vizeshordókat cipeltek a tűzoltáshoz. Vízzel ugyan ellátta őket a két folyó, a mocsár, meg a mennyei áldás, csak hát ha mindenki vizet szállít, akkor ki kaszabolja le az ellenséget?

A császár úgy döntött, hogy a telet a sereg rendbe szedésére szánja, már csak azért is, mert jégen csúszkálva vagy hóba süppedve bajos várfalat ostromolni. Szerencsétlenségére kemény volt a február is, elcsüggedt a sereg, a császár nemkülönben. Frigyes olyan, régi és harcedzett városokat, mint Terdon, Crema, sőt Milánó is, térdre kényszerített, s most tessék, kifogott rajta egy városnak alig nevezhető porfészek meg a lakói, akiket a jó Isten tudja, honnét szalajtottak, és miért ragaszkodtak úgy ezekhez a falakhoz, melyeket korábban még csak nem is mondhattak a magukéinak.

Az atyafiai lemeszárlását Baudolino nem akarta látni, de ekkor megijedt, hogy az atyafiak találják bántani a császárt, és úgy érezte, neki is ott a helye.

S most ott terült el előtte a síkság, a síkságon pedig ott az a város, amelyet születni látott. A város fellobogózva, a lobogók közepén fehér mezőben nagy piros kereszt, mintha újszülött léteire ősrégi nemességgel áltatná magát a lakosság, hogy ne féljen. A falak előtt faltörők, kőhajítók, katapultok sokasága közt három, elől lovak vontatta, hátul emberkéz tolt ostromtorony, a tetejükön lármázó, nyüzsgő sokaság. „No, megálljatok csak!” – rázták az öklüket a falon túliak felé.

Egyszer csak látja ám, hogy az ostromtornyok mellett ott parádézik a Poéta is nagy peckesen, mintha rajta múlték, hogy rendben legyen minden.

– Kik handabandáznak ilyen eszeveszettül a tornyok tetején? – kérdezte meg tőle Baudolino.

– Genovai íjászok – válaszolta a Poéta –, rendes ostromkor az övék a legfélelmetesebb rohamcsapat.

– Genovaiak? – csodálkozott Baudolino. – De hisz azok részt vettek a város építésében!

A Poéta felkacagott, és azt mondta, hogy még csak négy-öt hónapja érkezett, de azóta már több város is szövetségest cserélt. Terdona októberben még a többiekkel tartott, de aztán látva, miként dacol Alessandria a császárral, aggódni kezdtek a terdonaiak, mi lesz, ha túlságosan megerősödik; azóta a nagyobbik részük már inkább átállna Frigyes mellé. Milánó vereségekor Cremona még császárpárti volt, az elmúlt években pedig ligapárti lett, most viszont valamely titokzatos megfontolásból ismét a császáriakkal tárgyal.

– És hogyan halad az ostrom?

– Rosszul. Vagy a bentiek értik nagyon a módját a védekezésnek, vagy mi nem tudunk támadni. Szerintem ez egyszer silány zsoldoshadat hozott magával Frigyes. Megbízhatatlan népség, megfutamodik az első nehézség elől, sokan csak azért szöktek meg ezen a télen, mert fáztak, pedig flamandok voltak, nem ám onnan jöttek, ahol hic sunt leones. Ráadásul úgy hullanak az emberek a táborban, mint a legyek, és nem hiszem, hogy odaát, a falakon túl jobb volna a helyzet, mert azoknak meg alighanem elfogyott az élelmük.

Odaállt végül Baudolino a császár elé.

– Azért jöttem, apámuram – mondta neki –, mert ismerem a vidéket, és hasznodra lehetek.

– Hogyne – felelte a Rőtszakállú –, de az embereket is ismered, és nekik biztosan nem akarsz ártani.

– Te viszont engem ismersz, és tudod, hogy ha a szívemben kételkedsz is, a szavamban megbízhatsz. Az atyámfiainak nem fogok ártani, de neked nem hazudok.

– Hazudni éppen fogsz, de ártani nekem sem ártasz. Hazudni fogsz, és én majd úgy teszek, mintha elhinném, amit mondasz, hiszen a hazugságaidkal te mindig jót akarsz.

Nyers ember volt, magyarázta Baudolino Nikétasznak, de nagy okosságokat tudott mondani.

– Fel tudod fogni, mit éreztem én akkor? Nem akartam, hogy elpusztítsa azt a várost, de szerettem őt, és dicsőséget kívántam neki.

– Akkor csak arról kellett meggyőznöd magadat – vélekedett Nikétasz –, hogy ha békén hagyná a várost, épp a dicsősége ragyogna még fényesebben.

– Az Isten megáldjon téged, Nikétasz uram, mintha csak kitaláltad volna az akkori gondolatomat. Ez járt a fejemben, miközben ide-oda járkáltam az ostromlók táborai és a falak közt. Friggyessel tisztáztuk: mint afféle követ, természetesen kapcsolatot tarthatok a bentiekkel, de nyilván nem mindenki számára volt világos, hogy meg lehet bízni bennem. Néhány udvari ember irigyen nézte, hogy meghitt viszonyban vagyok a császárral: Speyer püspöke például, meg egy Dietpold nevű gróf, akit mindenki Püspöknének nevezett, de talán csak azért, mert szőke volt, s az arca lányosan rózsás. Lehet, hogy nem adta össze magát a püspökkel, sőt, minduntalan valami Teklát emlegetett, akit ott kellett hagynia fenn, északon. Tudom is én... Szép ember volt, de hál'istennek ostoba. Ők ketten tehát a táborban is kémeket eresztettek utánam, s aztán mentek a császárhoz árulkodni, hogy így meg úgy, láttak engem, amint az éj leple alatt a városfalhoz lovagolok, s ott sűgok-bűgok a bentiekkel. A császár szerencsére elküldte őket a fenébe, hiszen tudta, hogy a falakhoz én nem az éj leple alatt, hanem fényes nappal szoktam menni.

És ment Baudolino a falakon belülre is. Először nem volt könnyű, mert a kapu felé ügetve egyszer csak hallja ám, hogy elsűvít a füle mellett egy kő – odabent nyilván fogytán volt már a nyílvevő, így hát inkább a parittyához folyamodtak, ami Dávid óta mindig hatásos és nem túl költséges eszköznék bizonyult. Ízes fraschetai nyelven kénytelen-kelletlen elkurjantotta hát magát, s hozzá szélesen hadonászott a fegyvertelen két kezével, még jó, hogy Trotti felismerte.

– Hé, Baudolino! – kiáltott le neki Trotti a fal tetejéről. – Azért jössz, hogy csatlakozz hozzánk?

– Ne játszd a lűkét, Trotti, tudod te, hogy én az itteniekkel vagyok. De azért nem akarok ám rosszat. Engedj be, hadd látogassam meg az apámat. Eskűszöm a Szűz Máriára, hogy akármit látok, nem szólok róla egy szót sem senkinek.

– Hiszek neked. Nyissátok ki a kaput, hé! Sűketek vagytok? Ez az ember itt jóbarát. Azaz majdnem. Vagyis ellenség, de velűnk van, vagyis velűnk van, de ellenség, vagy mit tudom én, csak nyissátok már ki, mert lerűgom a pofáját valamelyikteknek!

– Jó-jó – réműldöztek a katonák –, a fene se érti itt már, hogy ki van mivelűnk és ki ővelűk, tegnap is kiment valaki, úgy volt öltözve, mint a pavaiak...

– Elhallgass, tőkfej! – förmedt rá Trotti.

– No, nézd csak – kuncogott Baudolino, ahogy a kapun bement –, szóval, kémeket küldtetek közénk... Ne félj, hiszen mondtam, hogy se látok, se hallok...

És aztán bent látni már Baudolinót, amint a nyakába borul Gagliaudónak – szíjas, erős vénember, a koplalás szinte jót tett neki – a falon túli terecske kútja mellett; Baudolinót, amint a kocsmában kérdi, hogy hol van Squarciafichi, a többiek meg sírva felelik, hogy genovai hajítógerely fúrta át a nyakát épp a legutóbbi támadáskor, és Baudolino is sír, mert ennyire még sosem utálta a háborút, és félti az ő öreg édesapját; Baudolinót, amint a szép nagy, márciusi napfénytől ragyogó főtéren bámulja, hogy még a gyerekek is kővel teli szakajtókat hordanak, erősítésnek a falakhoz, meg korsó vizeket az őrségnek, és örül, hogy ilyen rettenthetetlen bátorság tölti el a város apraját-nagyját; Baudolinót, amint azon tanakodik, ki is az a sok-sok ember, aki úgy hömpölyög Alessandria utcáin, mintha lakodalom készülne, mire a barátai azt mondják, hogy hisz épp ez a baj, mert a császári hadak elől ide menekült a környező falvakból mindenki, és megsokasodott így nemcsak a segítő kéz, hanem az éhes száj is; Baudolinót, amint az új székesegyházat csodálja, ami nagynak nem nagy, de jól meg van csinálva, mondja is Baudolino, hogy ihaj, még trónoló törpés timpanonja is van, mire a többiek, hogy ühüm, vagyis hát hogy ugye, milyen ügyesek vagyunk, de az ott a trónuson nem törpe ám, te tökfej, te, hanem az Úrjézus, talán nem a legjobban sikerült, ellenben ha Frigyes csak egy hónappal később érkezik, rákerült volna arra a timpanonra az egész utolsó ítélet is az Apokalipszis aggastyánjaival egyetemben; Baudolinót, amint épp csak egy pohárkával kérne a jobbikból, mire mindenki úgy néz rá, mintha bizony a császáriak táborából jött volna, hiszen ki ne tudná, hogy borból – jobbikból vagy rosszabbikból – egy csepp nem sok, annyi sem maradt, megitták a sebesültek, erősítőnek, meg az elesettek rokonai, búfelejtőnek; Baudolinót, amint elcsigázott arcú emberektől kérdi, vajon meddig bírják még, mire ők a vállukat vonogatják, és felnéznek az égre, hogy az Úristen kezében vannak; s Baudolinót, amint végül összetalálkozik Anselmo Medicóval, aki százötven piacenai gyalogos élén a Civitas Nova segítségére sietett, és tetszik Baudolinónak az igaz bajtársiassága, a barátaitól, Guascóéktól, Trottiéktól, Boidiéktól és Oberto del Foróéktól pedig azt hallja, hogy ez az Anselmo aztán ért ám a háborúzáshoz, de csak ők, a piacenaiak jöttek el, nagyon akart minket a liga, most bezzeg tojik ránk, tiszteltetjük az olasz városokat, csak keveredjünk ki élve ebből az ostromból, nem vagyunk többé adósai senkinek, a császárral pedig boldoguljanak, ahogy tudnak, ámen.

– A genovaiak hogyhogy ellenetek fordultak? Hisz annak idején egy rakás pénzzel segítettek az építkezésben!

– Értenek ők az üzlethez, ne félj: most éppen abból van hasznuk, hogy császárpártiak, tudják, hogy egy város, ha egyszer felépül, többé nem tűnik el, akkor sem, ha mint Lodit vagy Milánót, a földig lerombolják. Alig várják, hogy vége legyen az ostromnak, arra a megmaradt

romok is jók lesznek, hogy az átmenő utakat ellenőrizték, aztán esetleg még fizetnek is megint, hogy újjáépüljön mindaz, amit segítettek porba dönteni, hadd forogjon a pénz, az a fontos, hogy ők forgassák.

– Csak nemrég érkezted, Baudolino – mondta Ghini –, nem láthattad, hogy micsoda rohamok voltak itt októberben meg az elmúlt hetekben. Hogy az ellenség milyen ádázul verekszik, és nem ám csak a genovai íjászok, hanem azok a tejfehér bajuszú csehek is, ember legyen a talpán, aki visszalöki őket, ha már megtámasztották a létrájukat... Igaz, hogy énszerintem így is több halottjuk van, mint nekünk, mert hiába jönnek fedeles faltörőrkkel, mi fentről úgy megszórjuk őket kőkolonccal, hogy arról koldulnak. De azért csak cudar a helyzetünk, szorul a kapca.

– Azt a hírt kaptuk – mondta Trotti –, hogy mozgolódnak a liga seregei, hátba akarják támadni a császárt. Mit szólsz hozzá?

– Mi is hallottunk róla, ezért akar Frigyes mielőbb térdre kényszeríteni benneteket. Ti meg persze... – nézett a szemébe Baudolino – hallani sem akartok a megadásról, igaz?

– Még csak az kéne. Kemény tökű legények vagyunk, de a fejünk még keményebb.

Így hát Baudolino néhány hétig minden összecsapás után hazalátogatott, leginkább azért, hogy az elesetteket számba vegye (Panizza is? Bizony, ő is, derék fiú volt), s aztán ment megint vissza Frigyeshez, hogy jelentse: megadni ezek bizony nem fogják magukat. Frigyes meg már a káromkodásról is leszokott. „Akkor nem tudom, mit csináljak velük” – hajtogatta. Nyilvánvalóan megbánta már, hogy belemászott ebbe a slamasztikába: a serege szétesőben, a gabonát és a jószágot a parasztok a bozótosba, sőt a mocsárba rejtették, se északra, se keletre nem mozdulhatott anélkül, hogy a liga előőrseibe ne botlott volna; elég az hozzá, hogy bár a cremaiaknál az itteni faragatlan népség semmivel sem vitézkedett jobban, öneki nem volt szerencséje, nem bizony. El mégsem vonulhatott, mert akkor egyszer s mindenkorra szegyenben marad.

Ami ezt a szégyent illeti, utalt is egyszer a gyerekkori Baudolino-próféciaára, mely a terdonaiakat megadásra bírta, s Baudolino ebből mindjárt kitalálta, hogy ha egy akármiféle égi jelre hivatkozva urbi et orbi kijelenthetné, hogy égi sugallat készíti visszavonulásra, bizony, kapva kapna az alkalmon...

Egyszer is az ostromlottakkal tárgyalt éppen Baudolino, mikor Gagliaudo azt mondta neki:

– Eszed is van, mindenttudó könyveket is forgattál, jó lenne, ha kitalálnál valamit, amitől eltakarodnak, mert mi a teheneket is mind levágtuk, már csak egy maradt, az anyád pedig nem bírja a várost, megfullad benne.

És remek ötlete támadt ekkor Baudolinónak, s mindjárt meg is kérdezte, megcsinálták-e végül azt a néhány esztendeje, Trotti által emlegetett huncut alagutat, amelyikről azt hiszi az ellenség, hogy a város kellős közepébe vezet, pedig kelepce.

– Meg hát – mondta Trotti –, nézd csak! A bejárata a faltól kétszáz lépésnyire, abban a rekettyésben nyílik, ni, egy oszlopkő-féleség alatt, amiről azt hinné az ember, hogy már ezer éve ott van, pedig mi vittük oda Villa del Foróból. Aki bemászik, addig a rácsig jut, amögül pedig csak ezt a kocsmát látja, mást semmit.

– És ha kibújik, ti szépen agyoncsapjátok?

– Szűk ám az ilyen alagút, napokba telne, míg minden ostromló átjönne rajta, ahhoz viszont elég egy csapatnyi ember is, hogy kinyitassák velük belülről a kapukat. Nem tudjuk ugyan, hogyan hívjuk fel az alagútra az ellenség figyelmét, de ha tudnánk, sem biztos, hogy érdemes volt annyit fáradoznunk csak azért, hogy a végén húsz-harminc szegény párát megöljünk. Minek? Színtiszta gonoszság volna.

– Agyoncsapni igen. De hallgasd csak, mit találtam ki, szinte látom is már ezzel a két szememmel: alighogy beveszik magukat az alagútba, trombitaszó harsan, és onnan a sarok mögül tíz fáklyás kíséretében előbukkan egy öregember, nagy, fehér szakállú és fehér palástja van, fehér lovon ül, és hatalmas, fehér keresztet emelve a magasba, azt kiabálja: ébredjetek, polgárok, ébredjetek, nyakatokon az ellenség; s akkor az ablakokban meg a tetőkön, még mielőtt az ellenség észbekaphatna, megjelennek a mieink, ahogy te akartad. Miután pedig elfogták a betolakodókat, egy emberként térdre rognak, kiáltozzák, hogy Szent Péter járt itt, a város védőszentje, és aztán visszazavarják a császáriakat az alagútba, mondván: adjatok hálát Istennek, hogy ez egyszer megkíméltük az életeteket, menjetek, és mondjátok el a ti Rőtszakállútok táborában mindenkinek, hogy Sándor pápa Újvárosát maga Szent Péter vette az oltalmába...

– Elhisz a Rőtszakállú ekkora marhaságot?

– Nem, mert van esze, de éppen ezért úgy tesz majd, mintha elhinné, mert ő tinálatok is jobban szeretne már véget vetni ennek az egésznek.

– Reméljük. És ki gondoskodik róla, hogy az alagutat felfedezzék?

– Én.

– És hol találsz olyan hülyét, akit rászedhetsz?

– Már találtam is; van olyan hülye, hogy rászedhessem, és van akkora szarházi, hogy meg is érdemelje, annál is inkább, mert megállapodtunk, hogy senkit nem fogtok megölni.

Baudolino az önhitt Dietpold grófra gondolt, Dietpold ugyanis bármire kapható volt, ha árthat vele Baudolinónak. Dietpold tehát most már csak tudomást kellett, hogy szerezzen róla: van egy ilyen alagút, de Baudolino nem akarja, hogy megtalálják. Mitévő legyen? Pofonegyszerű dolga volt, Dietpold ugyanis besúgókkal figyeltette Baudolinót.

Sötétedés után indult vissza Baudolino a táborba. Egy tisztáson vágott át, aztán pedig az erdő felé vette az irányt, ám ahogy a fák közé ért, hirtelen hátrafordult, s még éppen sikerült meglátnia, hogy a holdsütötte réten egy árnyalak surran át szinte négykézláb. A Dietpold kéme volt. Baudolino gyorsan egy fa mögé húzódott, megvárta, míg csaknem beléshalad, akkor aztán előugrott, s a kardját a rémülettől hápogó spion mellének szegezve, flamandul ráivallt:

– Ismerlek, brabanti jómadár! Mit kerestél a táboron kívül? Felelj, mert császári miniszteriális vagyok, úgy vigyázz!

Amaz valami nőügyre hivatkozott, egész hihetően hangzott a dolog.

– No, jó – mondta Baudolino –, végül is szerencse, hogy itt talállak. Gyere utánam, van egy kis dolgom, légy te a hátvédem.

Mennyei manna volt ez a spion füleinek: nemhogy nem lepleződött le, de még tovább is spionkodhat a megfigyelttel karöltve. Baudolino előrement a Trotti által megjelölt helyre. Egy darabig színlelnie sem kellett, csakugyan tűvé tette a rekettyést, és közben valami vadonatúj értesülésről dűnnyögött, amit, úgymond, az egyik informátorától kapott. Végre megtalálta a követ – mintha csakugyan ott nőtt volna ki a földből a bokrokkal együtt –, aztán addig tett-vett, kaparászott körülötte, míg az avar alól elő nem bukkant egy vasrács. Megkérte a brabantit, hogy segítsen fölemelni: három lépcsőfokot pillantottak meg.

– Ide hallgass – mondta akkor a brabantinak. – Idelenn egy alagútnak kell lennie; te erezkedj le, és addig menj, amíg a végére nem érsz. Az is lehet, hogy ott fényeket fogsz megpillantani. Nyisd ki jól a szemed, és jegyezz meg mindent. Aztán gyere vissza, és mondd el, mit láttál. Én addig itt maradok hátvédnek.

A spion természetesnek tartotta, bár fájlalta, hogy előbb hátvédnek akarja őt az uraság, aztán mégis maga lesz hátvéd, őt pedig előreküldi a veszedelembé. Még a kardját is kirántja: hogy megvédje, nyilván, de azért az uraknál sosem tudhatja igazán az ember. Keresztett vetett a spion, és nekivágott. Mikor vagy húsz perc múltán visszaérkezett, lihegve újságolta azt, amit Baudolino már tudott: hogy az alagút végén rács van, de alkalmasint könnyen szétfeszíthető,

hogyan azon át néptelen terecskére látni, és hogy az alagút illetéknépp nyilvánvalóan a város szívébe vezet.

Baudolino ekkor azt kérdezte:

– Kellett-e kanyarodnod, vagy egyenesen mentél?

– Egyenesen – felelte a kém.

Mire Baudolino, mint aki csak úgy, magának mondja:

– Vagyis a kijárat pár tucat lépésnyire van a kaputól. Igaza volt tehát az árulónak... –

Majd a brabantihoz fordult: – Ugye, érted, mit fedeztünk fel? A legközelebbi támadáskor egy csapatnyi bátor ember így bejuthat a városba, és elverekedheti magát a kapuhoz, hogy kinyissa, és beengedje a kint várakozó társait. Megcsináltam a szerencsém! De el ne áruld, mit láttál ma éjjel! Nem akarom, hogy más húzzon hasznát a felfedezésemből.

Azzal nagylelkűen a spion markába nyomott egyetlen pénzdarabot, oly nevetséges árat fizetve így a hallgatásáért, hogy a spion már csak bosszúból is azonnal szaladt volna Dietpoldhoz, hogy mindent elmondjon neki.

Hogy eztán mi következett, azt nem nehéz elképzelni. Abban a hiszemben, hogy Baudolino – ostromlott barátait megvédendő – el akarja hallgatni a hírt, Dietpold már szaladt is a császárhoz, és jelentette, hogy a drágalátos fiacskája titkos alagútra bukkant, de ezt esze ágában sincs elárulni. Felvonta ám erre a szemöldökét a császár, hogy no hát, mit nem csinál az a fiú is, az Isten megáldja, aztán azt mondta Dietpoldnak, jól van, legyen tiéd a dicsőség, csinos ostromló osztagot vonultatok fel közvetlenül a kapu elé, és a cserjés mellett készenlétbe helyeztetek egypár kőhajítót is alkonyattájt, hogy a szürkületben ne tűnjön föl, hogy te az embereid élén bebújsz az alagútba; aztán fogod magad, szépen kinyitod nekünk bentről a kapukat, és hipp-hopp, már hős is lettél.

Spira püspöke azonmód kérte, hogy ő lehessen a kapu előtti csapat parancsnoka, mivelhogy, úgymond, olyan öneki Dietpold, mintha a fia volna, no persze.

Így hát mikor nagypéntek délutánján azt látta Trotti, hogy a császáriak nagy sürgés-forgásba kezdenek a kapu előtt, pedig már esteledik, mindjárt kitalálta, hogy ez csak afféle figyelemelterelő szemfényvesztés, és hogy nyilván a Baudolino keze van a dologban. Össze is dugták mindjárt a fejüket Guascóval, Boidival meg Oberto del Foróval, hogy megbeszéljék, kiből csináljanak Szent Pétert, és egykettőre kisütötték, hogy a legalkalmasabb már csak a külleme miatt is az egyik alapító konzul, Rodolfo Nebia lesz. Mindössze azon vitatkoztak csekély félórányit, hogy vajon keresztet szorongasson-e a jelenés, vagy inkább a híres-nevezetes kulcsokat rázza, de végül is sikerült eldönteniük, hogy kereszt kell, mert azt jobban látni szürkületkor.

Baudolino abban a biztos tudatban ácsorgott a kaputól nem messze, hogy roham itt márpedig nem lesz, mert mire megindulna, valaki bízvást meghozza az alagúton át a mennyei segítség hírért. Három-három miatyánkba, üdvözlégybe sem tellett gloriástul, és a fal túlfelén csakugyan nagy zaj támadt, emberfölöttinek tetsző hang harsant: – Riadó, hű népem, Alessandria népe, riadó! –, s evilági hangzavar felelt rá: – Szent Péter! Csoda történt! Csoda történt!

Ekkor azonban hiba csúszott a számításba. Mint Baudolino később megtudta, Dietpoldot és a társait azonnal elkapták, és jobbról-balról nekik estek, mondván, hogy akár hiszik, akár nem, maga Szent Péter jelent meg az imént. Alighanem rá is szedték volna mindőjüket, de Dietpolddal nem boldogultak, ő ugyanis pontosan tudta, kinek köszönhető az alagút felfedezése, és bár ostobának ostoba volt, de annyira mégsem, hogy föl ne derengjen előtte: bizony, rászedte őt Baudolino. Kitépte hát magát az ellenség gyűrűjéből, egy sikátorban futásnak eredt, akkora üvöltözést csapva közben, hogy nem lehetett érteni, miféle nyelven óbégat, s a szürkületben mindenki azt hitte, hogy a védőkhöz tartozik. Ám a fal tetejére érve jól láthatóan az ostromlókhoz fordult, óva intvén őket valamiféle kelepcétől: hogy pontosabban mifélettől, azt nemigen lehetett érteni, hiszen tudnivaló volt, hogy ha nem nyílik ki a kapu, a kintiek nem nyomulnak be, következésképp nem sokat kockáztatnak. Mindegy, Dietpoldba nem sok ész, de annál több bátorság szorult, s most ott suhogtatta kardját a fal legtetején, nagy bosszúságára az alessandriaiaknak. Ők pedig az ostromszabályok szerint nem tűrhették, hogy az ellenség embere, ha belülről is, de a falakra hágjon; meg hát nem sokan tudtak a cselről, s a többiek csak azt látták, hogy se szó, se beszéd, beszemtelenkedik hozzájuk ez az alemann. S az lett a vége, hogy valaki kopjával hátba döfte és letaszította Dietpoldot a bástyáról.

Látván pedig, hogy hőn szeretett híve élettelenül hullik alá a fal tövébe, éktelen haragra gerjedt, és legott rohamot vezényelt Spira püspöke. Normális esetben az alessandriaiak szokás szerint ezúttal is az erődítmény tetejéről vették volna célba az ostromlókat, de ahogy az ellenség a kapuhoz közeledett, futótűzként terjedt el a hír, hogy megjelent Szent Péter, személyesen mentette meg a várost a cselszövéstől, és most diadalmas kirohanást készül vezényelni. Trotti elhatározta hát, hogy e tévhitet kihasználja, és előreküldte a hamis Szent Pétert, hogy készítse követésre a többieket.

Elég az hozzá, hogy Baudolino meséje, melynek az ostromlók elméjét kellett volna elhomályosítania, az ostromlottakét homályosította el: az alessandriaiak szent dühvel és ádáz harcingerrel, oroszlánként vetették magukat a császáriakra, s olyannyira semmibe vettek minden hadi regulát, hogy a lovagjai élén értetlenül hőkölt vissza Spira püspöke, és hőköltek

vissza azok az emberek is, akik a genovai íjászok tornyait tölték, sorsukra hagyva e tornyokat ott a rekettyés szélén. Több se kellett az alessandriaiaknak: Anselmo Medico meg a piacenai vitézei már futottak is be az alagútba, mely most nagyon is kapóra jött, és a genovaiak háta mögött bújtak elő a földből, köztük egy csapatnyi, botokkal s a botok végén égő szuroklabdákkal ellátott, bátor ember. A genovai tornyok úgy lobbantak lángra, akár a tűzifa. Egymás után vetették volna le magukat az íjászok, de amint földet értek, ott termett egy-egy alessandriai, és fejbe csapta őket, az egyik torony előbb csak megdőlt, aztán végig is zuhant, s most már a püspöki lovasok körül is lángolt a tűz, a megbokrosodó lovak még széjjelebb zilálták a császáriak sorait, azok pedig, akik nem lovon, hanem gyalogszerrel voltak, a lovasok közt ide-oda cikázva, azzal bomlasztottak tovább, hogy jajveszékelték: Szent Péter közeleg személyesen, talán Szent Pál is itt van, sőt, egyesek még Szent Sebestyént meg Szent Tarcisiust is látni vélték – egyszerűen, az egész keresztény Olümposz ennek az utálatos városnak a pártját fogta.

Éjszaka Spira menekülés közben, hátulról eltalált prelátusának a holtteste is megérkezett a gyászoló császári táborba. Frigyes magához hívatta Baudolinót, és nekiszegezte a kérdést, hogy mi köze öneki ehhez a históriához, és mit tud róla, s Baudolino majd a föld alá süllyedt szégyenében, mert azon az estén rengeteg derék harcos, köztük a piacenai Anselmo Medico is, számos katona, sok szegény baka meghalt az ő remek terve miatt, pedig annak úgy kellett volna megoldania mindent, hogy a haja szála se görbüljön senkinek. Leborult Frigyes lába elé, és bevallotta, mi az igazság: hogy ő úgy tervezte, ürügyet kínál neki az ostrom abbahagyására, de lám, a dolgok másként alakultak, és lett, ami lett.

– Nyomorult féreg vagyok, apámuram – mondta Baudolino –, iszonyodom én a vértől, azt hittem, tiszta marad a kezem, és sokak halálát sikerül megakadályoznom, aztán lám, micsoda mészárlást okoztam: ez a sok halál most mind az én lelkemen szárad!

– A mennykő üssön beléd vagy abba, aki a tervedet megghiúsította – felelte Frigyes inkább keserűen, mintsem mérgesen –, mert el ne áruld senkinek, de ez az ürügy énnekem nagyon is kapóra jött volna. Friss hírek szerint a liga megindult, lehet, hogy már holnaptól kétfelé kell hadakoznunk. A te Szent Pétered meggyőzte volna a katonákat, de ma túl sokan haltak meg, és most már a báróim akarnak bosszút állni. Azt hajtogatják, hogy jobbkor nem taníthatnánk meg móresre a bentieket: csak rájuk kellett nézni, amikor előjöttek, soványabbak voltak, mint mi, és alig vonszolták magukat.

Már virradt nagyszombat reggele. A levegő langyos volt, a mezők virággal ékesek, vígan susogott a lomb. Az emberek gyászos képpel bámultak maguk elé; a császáriak azért, mert hiába mondogatta mindenki, hogy ideje támadni, senkinek sem fült hozzá a foga, az

alessandriaiak meg azért, mert – különösen az esti kirohanás óta – dagadt a keblük a büszkeségtől, de a szemük bizony éhségtől kopogott. Baudolino szorgos elméje pedig azonmód megint munkához látott.

Nyargalt vissza a falakon túlra. Trotti, Guasco meg a többi vezér fölöttébb gondterhelten fogadta. Ők is tudtak a liga jöveteléről, de biztos forrásból azt is hallották, hogy a teendők kérdésében a városok nemigen értettek egyet, abban pedig végképp nem, hogy csakugyan megtámadják-e Frigyes.

– Mert tudd meg, Nikétasz uram, s jól figyelj, mert ez igen kényes kérdés, és nektek, bizánciaknak talán nem eléggé kényes ahhoz a gondolkodásotok, hogy megértsétek, tudd meg tehát, hogy más volt a császár támadása ellen védekezni, és más saját elhatározásból megtámadni őt. Akit az apja derékszíjjal ver, az akár le is foghatja az atyai kezét, hogy kitépje belőle a derékszíjat, mert ez csak jogos önvédelem, de aki maga emel kezét az apjára, az apagyilkos. Aki egyszer is egészen megtagadja a tiszteletet a szentséges német-római császártól, az mit remél, mi köti még egymáshoz az itáliai városokat? Érted, Nikétasz uram? Az imént kaszabolták miszlikbe Frigyes seregeit, de azért továbbra is az egyetlen urukat látták benne, vagyishát nem akarták, hogy köztük lábatlankodjon, de úgy érezték, jaj volna nekik, ha ő nem lenne többé: attól fogva úgy gyilkolásznák tovább egymást, hogy azt sem tudnák, jól teszik-e vagy rosszul, hiszen hogy mi jó és mi rossz, azt végső soron a császár dönti el.

– Az volna tehát a legjobb – mondta Guasco –, ha Frigyes most rögtön felhagyna Alessandria ostromával, és hidd csak el, a városok szabad átvonulást engednének neki egészen Paviáig.

De hogyan őrizze meg Frigyes a látszatot? Égi jellel már próbálkoztak, az alessandriaiak büszkék is lehettek magukra, most viszont megint ott voltak, ahol a part szakad. Szent Péterhez folyamodni talán túlzás volt, jegyezte meg akkor Baudolino; meg hát egy látomás vagy jelenés, az olyasmi, ami van is meg nincs is, másnap könnyűszerrel letagadhatja bárki. Amúgy pedig kár a szentekért! A zsoldoskatona olyan, hogy még az Atyaúrstenben sem hisz az, csak a teli bendőben meg a virgonc fütykösben ...

– Tegyük fel – szólalt meg ekkor Gagliaudo bölcsen, milyen bölcs, mint tudjuk, csak a nép tud lenni Isten kegyelméből –, tegyük fel, hogy a császáriak elfogják az egyik tehenünket, és látják ám, hogy a hasa majd kipukkad, úgy teli van gabonával. A Rőtszakállúék erre azt hiszik, annyi ennivalónk van még, hogy ítéletnapig is kibírjuk vele, s a

végén ők maguk mondják, hogy no, menjünk innen, ha nem akarunk még jövő húsvétkor is itt lenni...

– Ilyen ostoba ötletet sem halottam még – legyintett Guasco, és Trotti is a homlokát kopogtatta, mutatva, hogy az öregnek alighanem elment az esze.

– Ha csak egy maradék tehenünk is volna, felfalnánk szőröstül-bőröstül – tette hozzá Boidi.

– Nem azért, mert az apám ötlete, de én bizony nem vetném el – szólt közbe Baudolino. – Talán elfelejtettétek, de egy tehén, éspedig éppen a Gagliaudo Rosinája, igenis megmaradt. Inkább csak az a kérdés, sikerül-e a város minden zugát végigjárva annyi gabonát összekaparnotok, hogy pukkadásig zabálhassa magát szegény pára.

– Majd adok én neked, te csibész! – csattant fel erre Gagliaudo. – Hisz az, hogy teli van gabonával, csak úgy derülhet ki, ha a császáriak nemcsak rátalálnak, hanem le is vágják, márpedig mi a Rosinát sohasem vágtuk le, mert anyáddal mi mindig úgy tekintettük, mintha a soha meg nem született lányunk volna, ne is merészeljen hát hozzányúlni senki, inkább téged vágatlak le, te átokfajzat, amiért harminc éve csavarogsz, bezzeg a Rosina maradt, ahol volt, neki nem voltak ilyen hóbotjai.

Gagliaudo ellenkezése láttán Guascóék azt, amit az imént még nagy bolondságnak tartottak, most egyszeriben a lehető legnagyobb ötletnek kezdték látni, és máris egymás szavába vágva bizonygatták az öregnek, hogy ha a város érdeke forog kockán, akkor igenis áldozza fel az ember akár a saját tehenét is, Baudolinót viszont ne, mert az ő hasát hiába vágják föl, a tehénét meg nem hiába: hátha csakugyan odábbáll akkor a Rőtszakállú. Ami pedig a gabonát illeti, annak bőviben ugyan nincsenek, de innen-onnan csak összekotornak annyit, amennyiből felhízlalhatják a Rosinát, finnyáskodni meg fölösleges, mert arról, ami a gyomrába kerül, már aligha állapítható meg, hogy búza-e vagy korpa, a svábbogarakat kiszedegetni pedig mégúgyse kell, hisz azokat háborús időkben a kenyérbe is belésütik.

– Ejnye, Baudolino – csóválta a fejét Nikétasz –, komolyan vettetek volna egy ilyen bolondságot?

– Komolyan ám, de nemcsak mi, hanem, mint mindjárt hallani fogod, a császár is.

Hogyan is történt? Hát csak úgy, hogy a szóban forgó nagyszombat harmadik órája táján Alessandria minden konzulja és tekintélyesebb embere egy udvarba seregett, ahol egy sovány tehén hevert. Soványabbat elképzelni sem lehetett, alig élt szegény, a bőre megkopott, a lába mint a pálcika, a tőgye úgy lógott, mint a füle, a füle meg mint a tőgye, a nézése

bágyatag, a szarva is petyhüdt, csontváz-szerű kísértetjóság, haláltánc-figura; és gyöngéden hajolt föléje Baudolino anyja, megcirógatta a fejét, s azt mondta, jól van, legalább nem szenvedsz tovább, de előbb még egyszer utoljára jóllaksz, nem úgy, mint a gazdáid.

Melléje pedig egymás után érkeztek az így-úgy összekapart búzával és más gabonaneművel teli zsákok, és Gagliaudo sorra nyitogatta, s a szegény pára pofája alá nyomkodta őket, hogy egyék már, rajta. Ám a tehén fájdalmas könnyel tekintett a világra, azt sem tudta már, mi az a kérődzés. Az lett a vége, hogy lefogta egypár jótét lélek a lábát meg a fejét, mások pedig a száját feszítették ki, és hiába nyöszörgött, hogy nem kell, szépen lenyomták a gabonát a torkán úgy, ahogy a libát tömik. Eladdig, míg az életösztön vagy épp a szebb idők emléke jobb belátásra nem térítette, a nyelvével egyszer csak forgatni, végül – részint a saját akaratából, részint a körülállók segítségével – nyeldekelní kezdte szegény állat a sok földi jót.

Víg lakmározás nemigen volt ez, többször is úgy látszott, hogy most mindjárt kileheli a Rosina az ő állati lelkét, úgy evett, el-elbögve magát minduntalan, mintha ellene. Hanem aztán győzött benne az életerő, felkászálódott, s a négy lábára állva, magától evett tovább, önként mártva be immár az eléje tolt zsákokba a pofáját. Fura egy tehén lett belőle: csontsovány és szomorú jóság, a feszes csigolyái szinte kilyukasztották a rájuk feszülő bőrt, a hasa ellenben oly hatalmasan, vízkórosan, telten dagadozott, mintha tíz kisborjúval volna vemhes.

– Nem jó, nem jó – rázta a fejét Boidi a szánalmas csodabogár láttán –, a hülye is észreveszi, hogy ez nem egy kövér jóság, csak üres tehénbőr, amit jól megtömtek valamivel...

– És ha kövérnek hinnék is – csatlakozott hozzá Guasco –, azt mire véljék, hogy a gazdája az életét, a tulajdonát sem féltve, csak azért is kint legelteti még mindig?

– Barátaim – nyugtatta őket Baudolino –, ne feledjétek, hogy bármik bukkanjanak is rá, olyan éhesek lesznek, hogy nem fogják nézni, hol kövér meg hol sovány tehén ez.

Neki lett igaza. A kilencedik óra körül Gagliaudo kilépett a kapun, és félmérföldnyire sem ért, mikor egy mezőn martalócokkal találta magát szemközt, az erdéből toppantak elé, madarászni lehettek, bár eleven madár nemigen akadt már a környéken. A tehenet megpillantva alig hittek a szemüknek, mohón rávetették magukat Gagliaudóra, ő mindjárt felemelte a két kezét, a martalócok a tehenével együtt megfogták, elindultak vele a tábor felé. Egykettőre nagy csődület támadt, beesett arcú, lázasan csillogó szemű katonák vették körül őket, és a szegény Rosina nyakát ott helyben elvágta az egyik comói, aki igencsak érthette a módját, mert elég volt egyetlen nyisszantás, és befellegzett, vége lett máris a Rosinának. És

őszinte könnyek buggyantak elő a Gagliaudo szeméből, bizonyítva, hogy mindez nem csalás és nem ámtítás.

Mikor pedig felvágták az állat hasát, megtörtént, aminek történnie kellett: a sok eleség oly hamar került a tehén bendőjébe, hogy most szinte emésztetlenül zúdult ki belőle, és mindenki biztos volt benne, hogy szintisza búza az, amit lát. Az álmélkodásuk még az éhségükön is túltett, vagy legalábbis annyira semmiképp sem vehette el az eszüket az éhség, hogy be ne lássák: ahol még a tehenek is ilyen jól vannak tartva ostromidőben, ott érvényét veszti minden emberi és isteni szabály. A farkaséhes katonák egyike úrrá is lett az ösztönein, és elhatározta, hogy jelentést tesz parancsnokainak a csodáról. Hamarosan eljutott a hír a császár fülébe, aki mellett Baudolino látszólag szenvtelenül, de valójában izgalomtól remegve várta, mi fog történni.

Odavitték akkor a Rosina tetemét, egy ponyvát, rajta a bendőből kiömlött búzaszemekkel, meg a bilincsbe vert Gagliaudót Frigyes császár színe elé. Kettőbe vágva nem látszott a tehén immár sem kövérnek, sem soványnak, csak a bendőjében az a rengeteg gabona volt igencsak feltűnő. Nem is kerülte el a császár figyelmét.

– Ki vagy, honnan jössz, kié ez a tehén? – vonta kérdőre Frigyes a parasztot.

Gagliaudo egy szót sem értett ugyan, de azért ízes paleai nyelvjárásban szépen megfelelt, hogy nem tudom, ott se voltam, semmi közöm hozzá, véletlenül jártam arra, soha életemben nem láttam még ezt a tehenet, sőt, ha nem te monddod, én biza ki nem találom, hogy tehén egyáltalán.

Ezt meg persze Frigyes nem értette, odafordult hát Baudolinóhoz:

– Te értesz ezen a vadállati nyelven, magyarázd el, mit mondott.

– Azt mondja – csinált úgy Baudolino némi kérdezz-felelek játék után, mintha fordítana –, hogy nem tud semmit a tehenről, csak annyit, hogy egy városbeli gazdag paraszté, az bízta meg, hogy vigye legelni.

– Jó-jó, de hogy az ördögbe lehet teli gabonával? Ezt kérdezd meg tőle.

– Azt mondja, zabálás után, amíg emészteni nem kezd, minden tehén teli van azzal, amit felzabált.

– Mondd meg neki, hogy ne játssza a hülyét, mert felköttem arra a fára ott, ni! A sárféskükbén, azon a zshiványtanyán talán bizony mindig búzával szokás etetni a teheneket?

Mire Gagliaudo:

– Per mancansa d’fen e per mancansa d’paja, a mantunuma er bestii con dra granaja... E d’iarbion.

Mire Baudolino:

– Azt mondja, nem, csak most, mert az ostrom miatt kifogytak a szénából. Meg hogy nemcsak búzával, hanem sárgaborsóval is...

– Sárgaborsóval?

– Azzal hát.

– Ördög és pokol, széttépetem a sólymaimmal, fefalatom a kutyaímmal! Hogyhogy kifogytak a szénából, de a búzából meg a borsóból nem fogytak ki?

– Azt mondja, a városban az örgrófság minden tehenét összegyűjtötték, és most annyi húsuk van, hogy a fülük is kétfelé áll, de a tehenek az összes szénát megették, viszont aki húst ehett, az nem eszik kenyeret, sárgaborsót meg mégúgy sem, így hát a sok gabonaneműt, amit felhalmoztak, mind a teheneknek adják, mert azt mondja, ők nem dúskálnak ám minden jóban, mint mi, nekik, szegény ostromlottaknak odaát bizony azzal kell elboldogulniuk, amijük van. Meg azt mondja, épp ezért vitették ki vele ezt a tehenet, hadd legeljen már egy kis füvet is, mert a sok gabona megárt, férges lesz tőle.

– Baudolino, te elhiszed, amit ez a tökkelütött mond?

– Csak fordítom. A gyerekkori emlékeim alapján nem mernék megesküdni rá, hogy a tehén szereti a búzát, habár ez itt, ugye, búzával volt teli, márpedig a szemének csak hisz az ember.

Frigyes végigsimított a szakállán, összehúzta a szemét, és tetőtől talpig végigmérte Gagliaudót.

– Te, Baudolino – mondta azután –, mintha láttam volna már ezt az embert valaha nagyon régen. Neked nem ismerős?

– Apámuram, az itteniek énnekem mind ismerősek így vagy úgy. Csak hát nem az most a kérdés, hogy ki ez az ember, hanem hogy tényleg annyi tehén meg búza van-e a városban. Mert őszintén szólva nem tudom, nem akarnak-e becsapni, nem az utolsó tehenüket tömték-e degeszre a búzájuk utolsó maradékával.

– Okos gondolat. Ez bizony eszembe sem jutott.

– Felséges uram – szólamlott fel Monferrato örgrófja –, nincs ezeknek a póroknak olyan sok eszük. Én úgy vélem, annak látjuk itt napnál világosabb jelét, hogy a városban több az élelem, mint hittük.

– Úgy van, úgy van – bizonygatták a többi urak egy emberként, és Baudolino megállapította magában, hogy ennyi hamis embert, aki ilyen jól látja, mennyire hamisak a többiek, még sohasem látott egy rakáson. De hát ez is csak azt mutatta, hogy most már mindenkinek elege volt az ostromból.

– Én is úgy vélem, hogy így kell vélnem – mondta Frigyes diplomatikusan. – Hátunkban az ellenség. Hiába vesszük be ezt a Roboretót, a másik sereggel akkor is meg kell ütköznünk. Arról meg szó sem lehet, hogy itt sáncoljuk el magunkat e méltatlanul hitvány falak mögött. Ezért tehát, jó urak, a következőképpen határoztunk: engedjük át ezt a nyomorult sárfészket az ebadta nyomorult tehenészeinek, s készüljünk inkább az igazi ütközetre. Tessék kiadni a szükséges parancsokat.

Aztán az uralkodói sátorból távozóban odaszólt még Baudolinónak:

– Küldd haza az öreget. Hazugnak hazug, de ha minden hazugot felakasztatnék, te már rég a másvilágon volnál.

– Szerencséd volt, édesapám, eridj gyorsan haza – sziszegte oda Baudolino Gagliaudónak, miközben levette róla a bilincset –, és mondd meg Trottinak, hogy várom ma este a szokott helyen.

Frigyes sietett. Az ostromlók tábora úgy lezüllött, hogy felszedni való sátorfa sem maradt benne. A sereget menetoszlopba sorakoztatta, és megparancsolta, hogy égessenek el mindent. Éjjélre az előőrs már Marengo vidékén járt. Távolabb, a tortonai dombok tövében tüzek villództak: a liga seregének tüzei.

A császár engedélyével Baudolino lóra pattant, a salei úton egy kereszteződésnél, két cremonai konzul társaságában már várta őt Trotti. Bemutatta a helyi sereg két parancsnokának, Ezzelino da Romanónak és Anselmo da Dovarának. Rövid tanácskozás után kezet szorítottak. Trottilal megölelték egymást (remek voltál, köszönöm, ugyan, én köszönöm teneked), s már nyargalt is vissza Baudolino lóhalálában Frigyeshez, aki egy tisztás szélén várakozott.

– Megállapodtunk, apámuram. Nem fognak támadni. Se kedvük, se merszük hozzá. Átvonulunk, s te uruként fogadhatod az üdvözlésüket.

– A következő ütközetig – dünnyögte Frigyes. – No, de hát fáradt a sereg, szállásolódjunk el Paviában minél hamarabb. Induljunk.

Húsvét napjára virradt. Ha visszafordul Frigyes, látta volna még, hogy nagy messze tüzek visszfénye vöröslik Alessandria falain. Baudolino visszafordult, ő látta. Tudta, hogy többnyire a felgyújtott császári hadigépek és szálláshelyek lángjai azok, de inkább Alessandria népét vélte látni, amint a győzelmet, a békét ünnepli tánccal és énekszóval.

Egy mérfölddel odább a liga egyik elővédjével találkoztak. A csapat kettévált, a lovasok kétfelől nézték, hogyan halad el közöttük a császári had. Nem volt világos, vajon üdvözlésre készülnek-e, vagy csak úgy, óvatosságból álltak félre. Egyikük fölemelte a kardját,

ezt akár tisztelgésnek is lehetett érteni. Vagy a tehetetlenség jelének, vagy fenyegetésnek. A császár komor arccal úgy tett, mintha nem látná őket.

– Nem értem – mondta –, azt hittem, megfutamodtam, ezek meg itt tisztelegnek. Helyes-e, amit teszek, Baudolino?

– Helyes, apámuram. Te is csak annyira adod meg magad, amennyire ők saját magukat. Nyílt terepen nem támadnak rád, mert tisztelnek. Légy hálás nekik ezért a tiszteletért.

– Jár nekem – mondta konokul a Rőtszakállú.

– Ha jár, hát örülj, hogy megadják. Mi kell még?

– Semmi, semmi: neked van igazad, mint mindig.

Hajnaltájt a tágas síkon és a kezdődő dombokon megpillantották az ellenséges sereg nagyját. Lengén gomolygott, mint a köd, s már megint bizonytalan volt, hogy vajon elővigyázatosan távolodik-e, körülveszi, vagy netán fenyegetően közrefogja-e a császáriakat. A városi seregek kisebb csoportokra bomolva hol melléjük szegődtek és kísérték őket egy darabon, hol egy-egy magaslaton felsorakozva figyelték a vonulásukat, hol meg mintha menekülésre fogták volna a dolgot. A mélységes csöndet csak a lódobogás és a gyalogosok léptének zaja törte meg. A lassan világosodó sápadt szürkületben vékony füstcsíkok szálltak fel a dombok közül, mintha velük jelezne egyik csapat a másiknak egy-egy lombok közt rejtő torony tetejéről.

Frigyes ezúttal úgy döntött, hogy kedvezően értelmezi a gyanús jeleket: a lobogókat s az uralkodói zászlókat a magasba emelve, úgy vonult át, mint Augustus Caesar, miután legyőzte a barbárokat. Akárhogy is, de átvonult, jó atyjaként a viszálykodó városoknak, melyek azon az éjjelen akár meg is semmisíthették volna.

Már Pavia felé jártak, mikor magához intette Baudolinót.

– Nagy csibész vagy, nem változtál – mondta. – De hát végül is kellett egy ürügy, hogy kikeveredjek a pácból. Megbocsájtom neked.

– Micsodát, apámuram?

– Hagyjuk. De ne hidd, hogy a névtelen városnak is megbocsájtok.

– Van annak neve.

– Nincs, mert nem én kereszteltem. Előbb-utóbb le kell, hogy romboljam.

– Ne még.

– Még nem. Időközben te persze nyilván megint kifundálsz valamit. Tudnom kellett volna már azon a régi éjszakán, micsoda gazfickót veszek magamhoz. Igaz is: eszembe jutott, honnan volt olyan ismerős az a tehenes ember!

De mintha megbokrosodott volna a Baudolino lova, Baudolino pedig nagyot rántott a zablán, és lemaradt. Frigyes így nem tudta megmondani neki, hogy mi jutott az eszébe.

Baudolino átkel a Szombatünonon

– Halleluja! – kiáltott fel háromnapos menetelés után Nikétasz. – Az ott már, íme, a dicső múlt jeleivel ékes Szelimbria.

Ékesnek az alacsony házakból és kihalt utcákból álló városka csakugyan ékes volt, mivel a helybeliek – mint később kiderült – valamely szent vagy arkangyal másnapi ünnepére készültek. Füzérekkel díszítettek egy fehér oszlopot is, mely a város szélén, egy réten magasodott, és Nikétasz elmondta Baudolinónak, hogy sok-sok évszázada ennek az oszlopnak a tetején élt egy remete, haláláig le sem ereszkedett róla, és számtalan csodát vitt végbe odafönn. Ilyen emberek azonban ma már nincsenek, úgymond, s talán emiatt is sújtja úgy a balvégzet a birodalmat.

Egyenesen Nikétasz megbízható jóbarátjához mentek, ez a Theophilaktosz nevű jóbarát pedig – java korabeli, vendégszerető és jó kedélyű ember – csakugyan testvéri szeretettel fogadta őket. Együttérzéssel hallgatta, mennyi csapás érte őket, velük siratta Konstantinápoly pusztulását, végigvezette őket sokszobás házában, melyben bőven elfért az egész vendégereg, majd újbort és olajbogyóval meg sajttal dúsított kiadós salátát tétetett eléjük. Nem azokat a rafinált fogásokat, amelyekhez Nikétasz hozzászokott, a vidékies vacsora mégis egy csapásra elfeledtette mindnyájukkal az út fáradalmait és a honvágyat.

– Néhány napig maradjatok benn a házban, sehova se menjete – figyelmeztette őket Theophilaktosz. – Sok menekült érkezett már ide Konstantinápolyból, és a mieink sohasem szenvedhették a fővárosiakat. Nagyon fenn hordtátok az orrotokat, most bezzeg itt rimánkodtok alamizsnáért, mondják. És egyetlen darab kenyeret annyi aranyért adnak, amennyi a súlya. Ráadásul zarándokok is vannak nálunk már jó ideje. Ők eddig is erőszakosan viselkedtek, hát még most, amióta megtudták, hogy Konstantinápoly az övék, s hogy az ő egyik nagy emberüket fogják baszileusszá koronázni. Hivatalnokainktól rabolt ünnepi öltözékekben járnak-kelnek, a lovuk fejébe templomokból zsákmányolt püspöksüveget nyomnak, himnuszainkat általuk kitalált görög nyelven gajdolják, ki tudja, miféle saját disznóságait keverve a szavak közé, szentségtartóinkat főzésre használják, és úgy sétáltatják a lotyóikat, mint az előkelő dámákat. Előbb-utóbb persze ennek is vége lesz, de egyelőre csak húzzátok meg magatokat szép nyugodtan itt nálam.

Baudolinónak és Nikétasznak több sem kellett. A következő napok során Baudolino az olajfák alatt mesélt tovább. Volt friss boruk meg sok-sok olajbogyójuk, rágcálnivalónak és szomjcsinálónak, hogy azután még jobban csússzék a bor. Kíváncsian tudakolta Nikétasz, vajon megérkeztek-e végül a János pap országába.

Igen is meg nem is, mondta Baudolino. Mindenesetre akárhová is érkeztek meg, előtte még át kellett kelniük a Szambatüonon. S aztán már mondta is, hogy ez hogy s mint esett. Amily gyöngéd és idilli hangon számolt be Abdul haláláról, ugyanoly epikusan és fenségesen adta most elő az átkelést. Ebből is látszik, gondolta ismét Nikétasz, hogy Baudolino ahhoz a különös állathoz hasonlít, amelyről ő, Nikétasz csak hallott, de amelyet Baudolino alkalmasint láthatott is, és amelynek kaméleon a neve: parányi kecskére emlékeztet, és aszerint, hogy épp hol van, változtatni tudja a színét a feketétől a halványzöldig, csak a fehéret, az ártatlanság színét nem képes magára öltetni.

Társukat siratva, szomorúan folytatták útjukat az utazók, és egyszer csak újabb hegyek lábához jutottak. Ahogy tovább mentek, messzi zajra lettek figyelmesek, melyből mind hangosabb és egyértelműbb dübörgés lett, mintha valaki kövek és szikladarabok sokaságát dobálná le a hegytetőkről, és a görgeteg földet és zúzalékot magával sodorva zúdulna alá a völgybe. Kisvártatva furcsa porfelhőt vettek észre: ködhez vagy párához hasonlított, de a napot nem homályosította el, sőt, még vissza is verődtek rajta a sugarak milliószorosan, mintha villódzó ásványi részecskékbe ütköznének.

Salamon rabbi csapott a homlokára elsőként:

– A Szambatüon! – kiáltotta. – Közel tehát a cél!

Hogy csakugyan a kőfolyamnál járnak, arról csakhamar meggyőződhetek, mikor a partjához érve a lábuk is földbe gyökerezett a fülsüketítő dübörgésben. Kő és televény hömpölygött előttük fenségesen, az alaktalan sziklatömbök kavicsot, fosszíliát, csúcsos és hegyes szilánkot elegyítő hordalékot, s benne észrevehetően pengeéles, sírkő nagyságú darabokat sodortak magukkal.

Mintha viharos szél korbácsolná őket, mésztufatörmelék-hullámok torlódtak, jókora lemezek csúsztak egymásra, hogy azután egy-egy daraáramlatnak ütközve lelassuljanak, míg a tömbök közt – akárha víztől – gömbölyűre csiszolódott kavicsok szökkentek föl, hullottak vissza száraz pattogással, és nyelődtek el a maguk kavarta örvényekben. Az ásványi

gomolygás fölött és közepett fővenyfátyolok lebbentek, gipszfuvalatok kerekedtek, lávasalak-fellegek szálltak, habkő tajtékzott, homok patakzott.

Meg-megújuló mészporpermet-rohamok, szénzaporok zúdultak a partra, védekezésül az utazók olykor el kellett, hogy takarják az arcukat.

– Milyen nap van ma? – kiáltott oda Baudolino a többieknek. Salamon, aki számon tartotta a szombatokat, emlékeztetett rá, hogy csak a hét legelején járnak, így hát még legalább hat napig várniuk kell, amíg megáll a folyó sodrása. – De hiába áll meg, átkelni akkor sem lehet rajta a szombati tilalom miatt! – kiáltotta feldúltan. – Vajon a Szent, mindenkor áldott legyen, miért is nem úgy intézte, bölcsen számítva rá, hogy ti, gójok, úgylis hitetlenek vagytok, és fütyültök a pihenőnapra, hogy vasárnap álljon meg ez a folyó?

– A szombattal te csak ne törődj – ordította Baudolino –, ha megállna a folyó, én remekül tudnám, hogyan juttassalak át anélkül, hogy bünt kelljen elkövetned. Csak rára nélnél az egyik öszvérré, miközben alszol, és kész. Az inkább a bökkenő, amit magad mondtál: hogy amikor a folyó megáll, tűzkerítés lobban, és amiatt nem tudunk tovább menni... Úgyhogy hiába is várnánk itt hat napig. Induljunk el fölfelé, a forrás előtt talán átjutunk valahogy.

– Tessék, tessék? – kiáltoztak a többiek, mert semmit sem hallottak, de mikor Baudolino elindult, utána indultak ők is, remélve, hogy valami jó ötlete támadt. Az ötlet azonban nagyon rossznak bizonyult, mert hat napig mentek-mentek, és látták ugyan, miként keskenyedik lassanként patakká a folyam, de a forráshoz csak az ötödik napon érkeztek el, minekutána a láthatáron már harmadnap fölsejlett az az áthatolhatatlan, roppant hegyláncolat, mely végül akkorára nőtt, hogy szinte már az eget is eltakarta a mind szűkebb és szűkebb, kiútalan katlanba szoruló utasok szeme elől, s ég helyett hovatovább már csak némi felhőpamacs derengett messze-messze fölöttük, a csúcsokon.

Innen, egy két hegy közé ékelődő, sebforma hasadékból fakadt a Szambatüön: homokkő buggyant, tufa csurrant, dara cseppent, törmelék koppant, darabos föld dobbant, rög potyogott, márga zuhogott belőle és egyesült áradattá, mely itt kezdte meg útját valami végtelen homokóceán felé.

Barátaink egy egész napon át igyekeztek a hegyeket megkerülve átjutni a forrás fölött, de hiába. Veszélybe kerültek, váratlan görgetegek porlottak szét a lovak patái előtt, kanyargósabb útra kényszerültek, ott rájuk esteledett, izzó kénytömbök szakadtak ki a csúcsokból, Baudolinóék továbbmentek, akkor meg a hőség vált elviselhetetlenné, s ők ráébredtek, hogy kár továbbmenniük, mert még ha kifundálnák is, miként juthatnak át a

hegyeken, a kulacsaikban kotyogó víz fogytán ők bizony egy csepp nedvesség nem sok, annyit sem lelnek már ezen a holt vidéken, és így elhatározták, hogy visszafordulnak. Csak épp akkor meg azon vették észre magukat, hogy eltévedtek a nagy kanyargásban, és újabb napjukba tellett, míg a forráshoz visszataláltak.

Mire odaértek, a szombat Salamon számításai szerint már véget ért, a folyó pedig megállt ugyan, de időközben ismét áramlani kezdett, ők tehát további hat nap várakozásnak nézhettek elébe. Mennyei jóindulatra aligha indító szentségelések közepette ekkor úgy döntöttek, hogy addig követik a folyót, amíg az legvégül, a torkolatánál, a deltájánál vagy micsodájánál szét nem terül valamiféle nyugodalmasabb sivataggá.

Ismét rájuk virradt és rájuk esteledett néhányszor, s ők megint csak mentek és mentek, el-eltávolodva a parttól, hátha kiesebb tájakra lelnek, az ég pedig alkalmasint megfélemlíthetett a szitkaikról, mert rá is bukkantak egy kicsiny oázisra, benne némi zölddel és egy patakocskával, amely bár gyéren csörgedezett, ahhoz elegendő volt, hogy felfrissüljenek, és párnapos tartalékot is méríthessenek. Azután folytatták az utat, fülükben a folyó állandó dübörgésével, fejük fölött az izzó éggel, melyet olykor fekete felhők csíkoztak, vékonyak és laposak, mint a Bubuktor fekete kövei.

Csaknem öt napja és öt füledt éjszakája mentek már, mikor észrevették, hogy a dübörgés mintha megváltoznék. A folyó sodrása szemlátomást sebesebbé vált, áramlatok iramodtak meg, sellők képződtek benne, melyek úgy kaptak föl egy-egy bazaltrepeszt, mintha szalmaszál volna, távoli égzengés-féle hallatszott... A mind szilajabb Szambatüön kisvártatva temérdek apró folyóágra szakadt, s azok úgy mélyedtek a hegy hajlataiba, mint kéz ujjai az agyagba; némelyiket barlang nyelte el, majd egy már-már átkelésre is alkalmasnak látszó szirtfelület alól megint előrobbant, és tombolva lezúdult. És egyszer csak, jókora kanyar után, melyre azért kényszerültek, mert már a kavicszaporok korbácsolta part is járhatatlanná vált, egy fennsík szélére érve hirtelen megpillantották, hogyan semmisül meg alattuk a Szambatüön, hogyan tűnik el mintegy a pokol szájában.

Amfiteátrum-karéjba kanyaruló sziklaereszek tucatjaiból ömlő katarakták egyesültek irdatlan zuhataggá, gránit zubogott, szurokkó fortyogott, timsó tajtékzott, pala sistergett, kénarzén habzott szakadatlanul. S a zuhatagból az ég – a toronymagasból ámulóknak azonban a föld – felé porzó matéria kovás cseppjein a napfény óriás szivárványívet vont, mely – mivel természete szerint minden test a maga módján veri vissza a sugarakat – sokkalta színesebb volt, mint az égen zivatarok után látható, közönséges szivárványok, és azokkal ellentétben emez mintha örök tündöklésre, múlhatatlanságra rendeltetett volna.

Hematit és cinóber vöröslött, acélos atramentum fénylett, auripigment csillámlott sárgából élénk narancsszínbe, azurit kékllett, meszes kagylók fehérlettek, malachit zöldellett, lithargyrum halaványult mind sápadtabb zöldbe, realgár rikított, kovaréz-porrá fakuló, majd indigó- és violakék árnyalatokba játszó zöldes salak gomolygott, aurum musivum harsogott, vaspát bíborlott, szandrák lángolt, zsírkő váltotta színeit, alabástrom tetszett át meg át.

Emberi hang túl nem kiabálta a harsogást, de nem is akartak megszólalni az utazók. Némán figyelték, hogyan vív őrzöngő haláltusát a Szambatüön, még mielőtt eltűnne a föld gyomrában, hogyan igyekszik magával rántani köröskörül mindent, köveit vicsorítva tehetetlen dühében.

Baudolino és a többiek észre sem vették, mennyi ideig bámulták a kénytelen-kelletlen sírjába zuhogó folyam tombolását, de alighanem sokáig ott álltak, s közben leáldozott a pénteki nap, vagyis megkezdődött a szombat, mert a folyó egyszer csak, mintegy parancsszóra, hullamerevvé dermedt, a szakadékmélyi fürgeteg helyét pedig réteges, mozdulatlan völgy és rajta rémisztő hirtelenséggel eluralkodó, borzalmas csönd vette át.

Várták, mikor csap fel a part mentén az a bizonyos tűzkerítés. De semmi sem történt. A folyó hallgatott, a fölötte kavargó részecskék lassacskán leülepedtek, az éjszakai égbolt megtisztult, és felragyogtak rajta az eladdig láthatatlan csillagok.

– Ebből is látszik, hogy nem kell elhinni mindent, amit mondanak – vonta le a következtetést Baudolino. – Olyan világban élünk, ahol az emberek a leghihetlenebb történeteket agyalják ki. Ezt a mesét, Salamon, ti, zsidók terjesztettétek el, nehogy a keresztények idejöjjenek.

Salamon nem válaszolt, mert értett ő a szóból, s már tudta, hogyan akarja őt Baudolino átsegíteni a folyón.

– Nem fogok elaludni – jelentette ki tüstént.

– Ne aggódj – nyugtatta Baudolino –, pihenj csak, mi addig körülnézünk, keresünk valami gázlót.

Salamon menekülni szeretett volna, de szombaton sem lovagolnia, sem hegyet-völgyet járnia nem lehetett. Így hát egész éjjel ülve maradt, a fejét csapkodta ököllel, és önnön sorsát meg az átkozott gójokat átkozta.

Másnap reggelre a többiek megtalálták azt a helyet, ahol veszélytelenül átkelhetnek, Baudolino pedig visszatért Salamonhoz, nyájas együttérzéssel rámosolygott, és egy hajszálpontos fakalapács-ütéssel fültövön vágta.

Így esett, hogy Salamon rabbi, Izrael fiai közül egyetlenként, álmában kelt át szombatnapon a Szombatüionon.

Baudolino megérkezik Pndapetzimbe

Aki a Szambatüonon átkelt, az még nem a János pap országába érkezett meg. Az csak az addigi legmerészebb utazók által megismert földeket hagyta a háta mögött. Barátainkra bizony még sok-sok napi út és néha még a köfolyó partjainál megtapasztaltaknál is cudarabb nehézség várt. Végtelen síkságra érkeztek azután. Majd nagy messze a láthatáron meglehetősen alacsony, de ujjnyi vékony csúcsok által szabdalt hegylánc tűnt fel, melynek körvonalairól Baudolinónak eszébe jutott, milyennek látta süldőkorában a Pireneusi-Alpokat, mikor Itáliából Németföldre tartva, átvágott rajtuk – csak hogy azok a hegyek jóval magasabbak és tekintélyesebbek voltak.

A hegylánc azonban csak a láthatár legszélén türemkedett föl, a síkföldön pedig a lovak nehezen haladtak előre, mert mindent buja növényzet borított, olyan volt, mint egy véget nem érő, érett gabonátábla, noha itt nem gabona, hanem embernél is magasabb, zöld és sárga páfrány nőtt; és amíg a szem ellátott, ez a termékeny pusztaféle állandó szellő borzolta tengerként hullámzott köröskörül.

Egyszer csak, egy szigetszerű tisztáson átvágva látják ám, hogy nagy messze és csupán egyvalahol, nem úgy hullámzik a felszín, ahogy a környező páfránytenger, hanem szabálytalanul, mintha valami állat, óriásnyúl hasítana utat magának, mely igencsak cikázva, és a világ minden nyulánál sebesebben szalad. Állattal a mi derék kalandoraink jóegynéhánnyal találkoztak már, kevésbé bizalomgerjesztő példányokkal is, így hát most íjaikat feszesre húzták, s készültek az újabb küzdelemre.

A cikázás épp feléjük tartott, megsuhogott a páfrány. A tisztás szélén egyszer csak szétnyílt a haraszt, egy lény csapta szét a két kezével, mint valami függőnyt.

Keze és karja kétségtelenül volt a szembejövő lénynek. Lába azonban csak egy. De nem ám nyomorékság miatt, mert ez az egy lába viszont természetesen nőtt ki a testéből, mintha másik lábnak helye ott soha nem is lett volna, ezzel az egyetlen lábával pedig a lény igen-igen ügyesen szaladt, mint aki születésétől fogva effajta járáshoz-keléshez szokott. Sőt, ahogy villámgyorsan közeledett hozzájuk, Baudolinóék nem tudták megítélni, hogy ugrándozva halad, vagy így is képes-e lépegetni, úgy mozgatva előre-hátra az egyetlen lábát, ahogy mi a két lábunkat felváltva, és lépésenként teszi-e meg az útját. A mozgása annyira fürgé volt, hogy ugyanúgy nem lehetett egyik mozdulatát a másiktól megkülönböztetni,

amiképpen a lóra nézvést sem állapíthatta még meg soha senki, hogy vajon van-e olyan pillanat, mikor mind a négy patáját egyszerre fölemeli, vagy nincs, mert legalább kettő mindig a földet éri.

A lény megállt előttük, s most láthatták, hogy egyetlen lábfeje kétszer akkora, mint az embereké, de formás, a körmök rajta szögletesek, az ujjak meg, mintha mind az öt nagylábujj volna, tömpék és robusztusak.

Termetre amúgy akkora volt az egy lábú, mint egy tíz-tizenkét éves gyerek, Baudolinónak és barátainak így tehát a derekukig ért, szép kerek fején szőkés kefehaj, a szeme érzelmes bociszem, fülígszáj mosolya – mert kétségtelen, hogy elmosolyodott – erős és egészséges fogsort villantott elő. Baudolinóék tüstént látták, kivel van dolguk, hisz annyit olvastak és hallottak már róla: egy szkiapoddal – meg hát hisz a szkiapodokat ők már a János pap levelébe is beleírták.

A szkiapod tovább mosolygott, és üdvözlésképpen összetette a feje fölött a két kezét, majd szoborként kiegyenesedve az egyetlen lábán, körülbelül a következőket mondotta:

– *Aleihem szabí, jani kalá benszor!*

– Ezt a nyelvet még sohasem hallottam – állapította meg Baudolino. Majd az egy lábúhoz fordult, és görögül megkérdezte tőle: – Milyen nyelven beszélsz?

A szkiapod sajátos görögséggel így válaszolt:

– Tud is én, milyen nyelven beszélt. Én azt hitte rólatok, hogy külhoniak van, utánozta hát külhoniak nyelvét. Tik meg erre Presbiter Ióánnésznek és az ő Diakónusának nyelvéen beszél. Tik fogad üdvözetem, én Gavagai, szolgálatára nektek.

Miután így megbizonyosodtak róla, hogy Gavagai ártalmatlan, sőt jóindulatú, Baudolinóék szálltak lovaikról, és a földre telepedtek, biztatva Gavagait, hogy üljön melléjük ő is, és falatozzék velük némi maradék elemózsiát.

– Nem – mondta Gavagai –, köszöni szépen, de ma reggel én már nagyon bereggelizett. – Azzal fogta magát, s azt tette, amit egy szkiapodnak minden valamirevaló hagyomány szerint tennie kell: hanyatt feküdt, a lábát fölemelte, hogy árnyékot vessen, a két kezét összekulcsolta a tarkója alatt, és mint valami napernyő alatt, boldogan mosolyodott el ismét: – Jót teszi máma kicsi hús sok futás-lótás után. Na, és tik kicsoda? Kár, hogy nem tizenketten van, mert akkor ti a visszatérő szentséges napkeleti bölcsek volna, fekete arcúval is pláne még. Kár, hogy csak tizenegyen.

– Kár bizony – mondta Baudolino. – De hát tizenegyen vagyunk. Tizenegy napkeleti bölcs téged nem is érdekel, igaz?

– Tizenegy napkeleti bölcs senkit se nem érdekel. Reggelente mi mind azért imádkoz templomban, hogy visszajön a tizenkettő. Ha tizenegy jön vissza, akkor mi rosszul imádkozott.

– Ezek itt csakugyan a napkeleti bölcseket várják – súgta oda a Poéta Baudolinónak. – Valahogy el kell érünk, hogy higgyék azt: a tizenkettedik is megvan valahol.

– Jó, de napkeleti bölcsekről sohase tegyünk említést – kötötte a lelkére Baudolino. – Tizenketten vagyunk, és kész, a többit ők gondolják hozzá maguktól. Különben a végén még fölfedezi János pap, hogy kik vagyunk, és fölzabáltat a fehér oroszlánjaival, vagy mi.

Majd ismét Gavagaihoz fordult:

– Azt mondtad, a Presbyter szolgája vagy. A János pap országába érkeztünk meg tehát?

– Vár te csak, vár. Te nem mondhat egy kicsi kis séta után máris azt: itt van, ragyog a Presbiter Ióannész országába. Még csak az kéne, hogy bárki idejöjje. Tik Presbiter fiának, Ióannész diakónusnak nagy provinciájába van, ő kormányozza itt, és ha tik Presbiter országába akar menni, csak ezen a provincián át mehet. Ha látogató érkezik, annak előbb Pndapetzimbe, Diakónus nagy fővárosába kell várakozni.

– Hány látogató érkezett eddig?

– Egy se nem. Tik van első.

– Eszerint nem előzőtt meg bennünket egy fekete szakállas ember? – kérdezte Baudolino.

– Olyat én sose nem láttam – mondta Gavagai. – Tik van első.

– Akkor hát itt kell megvárunk Zószimoszt ebben a tartományban – dörögött a Poéta –, ki tudja, megérkezik-e. Lehet, hogy még mindig Abkházia sötétjében tapogatózik.

– Még mindig jobb, mintha már megérkezett volna, és átadta volna az ittenieknek a Gradalist – jegyezte meg Kyot. – De mi mit fogunk prezentálni, ha nincs Gradalis?

– Nyugalom, hamar munka sose jó – mondta bölcsen Boidi. – Egyelőre lássuk, mi van errefelé, aztán majd csak kitalálunk valamit.

Baudolino tudatta Gavagai-jal, hogy szíves-örömet megvárják Pndapetzimben a tizenkettedik társukat, akinek egy sivatagi homokviharban veszett nyoma soknapj járóföldre innen. Megkérdezte, hol lakik az a Ióannész diakónus, avagy János szerep.

– Odale, palotájába. Én majd odavisz tiktek. Sőt, előbb elmond én barátainak, hogy tik jön, és mire megérkez, lesz nagy ünneplés. Vendégek Úr ajándéka.

– Más szkiapodok is vannak még itt a környékbeli harasztban?

– Azt én nem hiszi, de találkozott előbb ismerős blemmüvel, ami kivétel, mert szkiapodok nem valami jóbarát blemmüknek.

A szájába kapta az ujját, és hosszú, nagyon dallamos füttyentést hallatott. Kisvártatva szétnyílt a páfrány, és egy másik lény jelent meg. Igen-igen különbözött a szkiapodtól, amúgy pedig a blemmü szó hallatán már számítottak rá barátaink, hogy azt fogják látni, amit most megpillantottak. A roppant széles vállú, tagbaszakadt, mégis karcsú teremtmény két rövid és szőrös lábon állt, de feje vagy nyaka nem volt. A kebelén emberi mellbimbók helyett két mandulavágású, izgő-mozgó szem nyílt, egy dupla orrcimpás kidudorodás alatt pedig kerekded lyuk, mely azonban felettébb képlékenynek bizonyult, és a kibocsátott hangok szerint mindenféle formákat tudott ölteni. Gavagai odament hozzá, és puszogott vele egy sort; mikor rájuk mutatott, a teremtmény láthatóan bólintott, mégpedig oly módon, hogy előre dőlt, mintha meghajolna.

Aztán a látogatók elé lépett, és nagyjából így szólt:

– *Ouiii, ouioioioi, aueua!*

Barátságuk jeléül az utazók megkínálták egy csésze vízzel. A blemmü a nála lévő batyuból nádszálfélét vett elő, az orra alatti lyukba illesztette, és azon át kezdte szívni a vizet. Baudolino ezután egy nagy darab sajtot nyújtott át neki. A blemmü a sajtot a szájához emelte, s az hirtelen akkorára nőtt, mint a sajt, mely nyomban el is tűnt benne.

– *Euaoi oea!* – mondta a blemmü, kezét a mellére, azazhogy a homlokára illesztve, mintegy ajánlva magát, elköszönt barátainktól, és két karját lengetve eltűnt a harasztban.

– Hamarabb ő odaér, mint mink – mondta Gavagai. – Blemmük nem fut úgy, mint szkiapodok, de még mindig jobb nagyon lassú állatoknál, mint amilyeneken ti megy. Micsoda ők?

– Lovak – válaszolta Baudolino, és eszébe jutott, hogy ló a János pap országában csakugyan nem jön a világra.

– Lovak milyenek? – kérdezte a szkia pod kíváncsian.

– Mint ezek – felelte a Poéta –, ugyanilyenek.

– Köszöni szépen. Ti erős emberek, bír menni ugyanolyan állatokon, mint lovak.

– Hanem hallod-e! Azt mondtad az imént, hogy a szkia podok nem barátai a blemmüeknek. Ők talán nem az ország vagy a tartomány lakói?

– Dehogysenem, ők ugyanúgy Presbiternek alattvalói, mint mink, meg mint a panotioszok, a pigmeusok, a gigászok, a panuatioszok, a nyelvetlenek, a núbiaiak, az eunuchok és a seholsincs-szatírok. Jó keresztények és Diakónusnak és Presbiternek alázatos szolgájai mind-mind.

– Azért nem vagytok barátok, mert különböztök? – tudakolta a Poéta.

– Hogyan ért te, hogy különböz?

– Hát ugyanúgy, ahogy tőlünk is különbözől, és...

– Miért én különböz titőletek?

– Az Isten áldjon meg – mondta a Poéta –, hát neked először is csak egy lábad van, nekünk meg a blemmünek pedig kettő!

– Tik is és blemmü is csak egy lába van, ha főlemel egyet.

– De neked nincs még egy, amit visszaereszthetsz!

– Mér kell nekem visszaereszt olyan lábat, ami nincs nekem? Kell neked visszaereszt harmadik lábat, ami neked nincs?

– No, jó, Gavagai – avatkozott közbe békítőleg Boidi –, azt azért csak elismered, hogy a blemmünek nincs feje!

– Hogyhogy nincs? Van neki szem, orr, száj, beszél, esz! Ha nincs feje, akkor teszerint hogyhogy?

– Sosem tűnt fel, hogy se nyaka, se az a gömbölyű valamije, amid neked is van a nyakadon?

– Mi az, hogy tűnt fel?

– Látszott, vevődött észre, szúrt szemet!

– Talán azt mond te, hogy ő nem van pont ugyanolyan, mint én, hogy anyám nem tud összetéveszt őtet énvelemmel. De te se nem van ám pont ugyanolyan, mint ez a barát itt neked, mert őneki van sebhely arcán, neked meg nem van. És barát neked különböz eztől, aki fekete, mint egyik napkeleti bölcs, és ő is különböz amaztól fekete rabbinusszakállútól.

– Honnan tudod, hogy rabbinusszakállam van? – csillant föl a szeme Salamonnak, akit e szavak nyilván máris meggyőztek róla, hogy az elveszett törzsek vagy megfordultak erre, vagy éppenséggel itt telepedtek le. – Láttál már rabbinusokat?

– Nem én, de Pndapetzimbe mindenki mond úgy, hogy rabbinusszakállú.

Borone azt mondta:

– Pofonegyszerű. Ez a szkia pod nem lát nagyobb különbséget saját maga és egy blemmü között, mint amekkorát mi látunk Porcelli és Baudolino között. Gondoljátok csak meg: mint mikor idegenekkel találkozik az ember. Mór és mór között ti láttok különbséget?

– Jó-jó – mondta erre Baudolino –, de hát blemmük és szkia podok nem úgy vannak egymással, mint mi a mórokkal, akiket csak akkor látunk, ha felkeressük őket. Ezek itt honfitársai egymásnak, blemmü és blemmü között pedig ő nagyon is tud különbséget tenni, ha azt állítja, hogy az imént látott blemmü a barátja, más blemmük viszont nem. Ide hallgass, te Gavagai: azt mondtad, hogy ebben a provinciában panuatiósok is laknak. Én tudom, mifélék azok: majdnem ugyanolyan emberek, mint mi, csak épp a térdükig csüng a fülük, és ha hideg van, úgy burkolóznak belé, mint valami köpönyegbe. Ugye, ilyenek a panuatiósok?

– Igen: mint mink. Nekem is van két fül.

– De nem csüng a térdedig, az Isten szerelmére!

– Neked is van sokkal nagyobb fül, mint barátodnak temelleted.

– De nem akkora, mint a panuatiósoknak, a kutya fáját!

– Ki-ki akkora füle van, amekkorát mamájája csinált neki.

– Akkor viszont miért mondd, hogy a blemmük és a szkia podok nem szívelik egymást?

– Ők rosszul gondolkod.

– Hogyhogy rosszul?

– Ők olyan keresztények, akik téved. Ők *phantasziasztoi*. Ők helyesen, mint mink, azt mondja, hogy Fiú nem azonos természetű Atyával, mert Atya az idő kezdeténél is előbből

való, Fiú viszont Atyától teremtve van nem szükség, hanem elhatározás miatt. Tehát Fiú az Istennek fogadott fia, nem? Blemmük azt mondja: igen, Fiúnak nem egyazon természete, mint Atyának, de ez az Ige nem bír lenni testté akkor se nem, ha csak fogadott fiú. Jézus tehát sohase nem lett testté, az apostolok csak ... hogy is mondani... *phantaszmát* látta...

– Pusztá látszatot.

– Aztat. Ők úgy mond, hogy Fiúnak csak fantom halta meg kereszten, nem születék Betlehembe, nem születék Máriától, egy szép napon egyszer csak megjelen Jordán folyóba Keresztelő Szent Jánosnak előtte, és mindenki csodálkoz: na hát! De ha Fiú nem test, akkor hogy mond, hogy ez a kenyér az én testem? Na persze nem is kenyérrel és *burq*-kal áldoz ők.

– Talán mert akkor azt az ízét, vagyis a bort nádszállal kéne szívniuk – jegyezte meg a Poéta.

– És a panuatoszok? – kérdezte Baudolino.

– Ó, őket nem érdek, mit csinál Fiú, mikor leszáll földre. Ők csak Szentlélekre gondol. Képzeld: ők úgy mond, hogy napnyugati keresztények szerint Szentlélek Atyától és Fiútól származ. Ők tiltakoz, és mond, hogy és Fiútól később berakta, és konstantinápolyi krédóba nem így mond. Szentlélek ők szerint csak Atyától származ. Ők ellenkezőjét gondol, mint pigmeusok. Pigmeusok azt mond, hogy Szentlélek csak Fiútól származ, és Atyától nem. Panuatoszok mindenekelőtte pigmeusokat gyűlöl.

– Barátaim – fordult Baudolino a társaihoz. – Nyilvánvalónak látszik, hogy ennek a provinciának a különféle lakói semmi jelentőséget sem tulajdonítanak a testi különbségeknek, a bőrszínnek, a termetnek, mint mi, akik már egy törpe láttán is a természet tévedéséről beszélünk. Nagyon is számon tartják viszont, akárcsak mifelénk is sok tudós, azokat a Krisztus természetéről vagy a szentháromságról alkotott nézetkülönbségeket, amelyekről Párizsban annyit hallottunk. Így jár az eszük. Iparkodjunk megérteni őket, különben vég nélküli vitákba bonyolódunk majd minduntalan. Üsse kő, tegyünk úgy, mintha a blemmük miszerintünk is olyanok volnának, mint a szkiapodok, ahhoz pedig, hogy Jézus urunk természetéről mit gondolnak, végül is semmi közünk.

– Ha jól értem, a szkiapodok az Arius-féle, iszonyú eretnecség követői – mondta Borone, aki mint mindig, most is a társaság legolvasottabb tagjának bizonyult.

– No és? – vont vállat a Poéta. – Nagyon görög dolog ez énnekem. Mi ott fönn északon inkább azon aggódtunk, hogy ki az igazi, és ki az ellenpápa, s a tetejébe minden a

néhai Rainald uram szeszélyén múltott. Mindenkinnek megvan a maga hibája. Igaza van Baudolinónak, vágjunk jó képet, és kérjük meg az egy lábút, hogy vezessen el bennünket a szerepjához, aki aligha nagy ember, de legalább Jánosnak hívják.

Megkérték hát Gavagait, kalauzolja őket Pndapetzimbe, Gavagai pedig mérsékelt ugrásokkal, hogy a lovak lépést tudjanak tartani vele, már neki is iramodott. Két óra múlva elérték a páfránytenger szélét, s olajfa-ligetek és gyümölcsöskertek közt folytatták útjukat: a fák alól már-már emberi küllemű lények bámultak rájuk kíváncsian, és utánuk integettek, de szó nem jött ki a szájukon, csak vonítottak. Ezek, magyarázta Gavagai, a nyelvetlenek, akik a városon kívül élnek, mivelhogy masszalizánusok, azt hiszik, hogy az ember csak a csendes és folytonos imádkozás révén juthat a mennyországba, s hogy a szentségekhez járulni, irgalmas cselekedeteket és más önsanyargató cselekedeteket gyakorolni, szertartásokon részt venni fölösleges. Ezért aztán nem is járnak el Pndapetzim templomaiba. Mindenki rossz szemmel nézi őket, mert szerintük az is érdekből, következképpen hiába cselekszik, aki dolgozik. Koldusszegényen tengődnek, a fák gyümölcssein élnek, bár azok az egész közösség tulajdonát képezik, ők azonban gátlástalanul rájuk járnak.

– De amúgy ugyanolyanok, mint ti, ugye? – évődött a Poéta.

– Mint mink, mikor csöndbe marad.

Egyre közelebb magasodtak a hegyek, s közelebből az is mind láthatóbbá vált, hogy mifélek. A köves részen túl puha, sárgás halmocskák buggyantak elő, akár a tejszínhab, vélte Colandrino, dehogy, inkább habcsók, nem, hanem homokdomb-rengeteg, sűrű, mint egy erdő. Hátrább a messziről megannyi fölemelt ujjnak látott sziklák meredeztek, a csúcsukon fejfedőformán, emitt kámzsa, amott jószerével lapos, köröskörül kigyűrődő sapka gyanánt, egy-egy sötétebb sziklatömb. Még közelebből a csúcsok már nem is látszottak annyira hegyesnek, de kitűnt, hogy át meg át vannak lyuggatva, óriás kaptárfélének vélte volna őket az ember, míg rá nem jött, hogy házak, kőszáli lakhelyek azok, barlangok vájódnak beléjük, mindegyik barlanghoz más-más falétrán jutni, a falétrák szintenként össze vannak kötve egymással, s légi szövevényt alkotnak, melyeken a még csak hangyáynak látszó barlanglakók ügyesen szaladgálnak föl és alá.

A város központjában igazi ház- vagy palotafélék is feltűnedeztek, de azokat is sziklába vésték, méghozzá mindig jó magasan, és a homlokzatuk csak néhány rőfnyire domborodott ki a kőből. Amott egy többinél is tekintélyesebb, szabálytalan tömb

körvonalazódott, barlangokkal teli az is, de mértanibb, ablakra-ajtóra emlékeztető formájú barlangokkal, itt-ott még egy-egy terasz, páholy vagy erkély is kitüremkedett belőlük. Némelyik bejáratot színes függöny vagy gyékényfonadék takarta el. Elég az hozzá, hogy meglehetősen zord hegyek közt, ám egyúttal egy népes és nyüzsgő, bár a vártnál kétségtelenül kevésbé pompázatos városnak is a közepén találták magukat.

Hogy nyüzsgő és népes a város, azt az utcák és terek helyett keresztgerinctől csúcsig, tömbtől sziklatoronyig hömpölygő tömeg mutatta. Tarka tömeg volt ez, kutyák, szamarak vegyültek el benne, és sok-sok teve, abból pedig, bár útjuk elején láttak már tevét a mi utazóink, ennyivel és ennyifélével még sohasem találkoztak: akadt köztük egy-, két-, sőt itt-ott még hárompúpú is. Tűznyelőt is láttak, aki úgy adta elő mutatványát a bámulóknak, hogy közben párducot tartott pórázon. Az állatok közül leginkább a szekereket húzó ürge négylábúak hökkentették meg őket: nagy barna foltokkal pettyezett öszvértestük, szarvasmarha-patás, meglehetősen hosszú lábuk és mindenekelőtt hosszú-hosszú nyakuk, azon pedig két pici szarvval ékes tevéfejük volt. Gavagai tevépárducnak nevezte őket, azt mondta, az ilyen nehéz befogni, mert szélesebben fut, csak a szkiapodok tudják utolérni és hurokkal elkapni.

A város utcák és terek híján is egyetlen nagy piacnak bizonyult, a helybeliek minden talpalatnyi helyre sátort vertek, ponyvát húztak, szőnyeget terítettek, kőtámasztékos asztalt állítottak. És kínálták a sok portékát: gyümölcsöt, tökehúst (kedvencnek szemlátomást a tevépárduc húsa számított), szivárványszínekben pompázó szőnyegeket, ruhaneműt, fekete obszidiánból metszett töröket, kőfejű szekercéket, krétából faragott serlegeket, csontocskákból és piros meg sárga kavicsokból fűzött nyakékeket, furábbnál furább fejfedőket, kendőket, takarókat, díszes faládikákat, mezei munkaeszközöket, gyermeknek való labdákat és rongybabákat, meg mindenféle kék, ámbr-, rózs- és citromszínű folyadékkal teli amforákat és borsot bögreszám.

A vásári kínálatból egyedül a fémtárgyak hiányoztak, és mikor az utazók ennek okát tudakolták, Gavagai az sem értette, mi az, hogy vas, fém, bronz vagy réz, hiába próbálkozott Baudolino a legkülönbébb nyelveken.

A tömegben ürge szkiapodok ugrabugráltak teli kosarat billegtetve a fejükön, blemmük húzódtak félre vagy a kókuszdiós pultjaik mögé, panuatioszok fülét lebegtette a szél, csak az asszonyaik burkolóztak belé és szorították fél kézzel, mint valami kendőt, szemérmesen a keblükre, és valamennyien, más efféle lényekkel együtt mintha egyenesen ama csodákat leíró könyvekből léptek volna elő, amelyeknek miniatúrái felett Baudolino

annyit álmélkodott annak idején, amikor a Beatrixnak írandó leveleihez igyekezett ihletet meríteni.

Aztán pigmeusokon akadt meg a szemük, felismerték őket a koromsötét bőrükről, a fűszoknyájukról meg a vállon átvetett íjukról, hisz tudták, hogy a pigmeusok természetüknél fogva állandó harcban állnak a darvakkal, s e harcban bizonyára győzelmeket is arattak, mert sokuk épp a frissen elejtett ellenfelet kínálta a járókelőknek, jókora rudakon lógott a zsákmány, négyen – kétfelől ketten-ketten – is alig bírták. Mivel a pigmeusok a darvaknál alacsonyabbak voltak, a darvak a földre lógtak, így hát a pigmeusok a madarak nyakát döfték át, hogy a két lábuk húzzon hosszú barázdát a porba.

Amott meg a panotioszok tűntek fel, és habár olvastak már róluk a barátaink, nem győzték bámulni, miként kopognak lópatáikon e térdetlen, merev lábú lények. Még ennél is meghökkentőbb volt azonban, hogy a férfiak a mellükön viselik a falloszukat, s a nők is a vaginájukat, noha ez utóbbi nem látszott, mert a nők egy-egy hátul megcsomózott kendővel eltakarták. A hagyomány továbbá úgy kívánta, hogy hatszarvú kecskéket pásztoroljanak, és csakugyan, kínáltak is ilyenből egypárat a panotioszok a piacon.

– Szakasztott, ahogy a könyvek megírták – dűnnyögött váltig álmélkodva Borone. Majd hangosan, hogy Ardzruni is hallja, azt mondta: – És azt is megírták a könyvek, hogy üresség márpedig nincsen. Tehát ha vannak panotioszok, akkor nincs üresség.

Ardzruni vállat vont, s inkább azt fürkészte, nem lát-e valahol olyan ámpolnát, amelyből bőrvilágosító folyadékot kínálnak.

Az izgatott nyüzsgést időnként felbukkanó, szénfekete emberek tartották kordában: a szép szál, derékig mezítelen, mór bugyogós és fehér turbános férfiak egyedüli fegyvere egy-egy hatalmas furkósbot volt, akkora, hogy egy ökröt is agyon lehetett volna sújtani vele egyből. Minthogy pedig Pndapetzim lakói mindenütt összecsoódltek a külhoniak jöttére – kiváltképpen a soha még nem látott lovakat mutogatták egymásnak –, a fekete emberek nekiláttak, hogy feloszlassák a tömeget, s csak meg kellett forgatniuk a furkójukat, már meg is csinálták az ürességet körös-körül.

Baudolino figyelmét nem kerülte el, hogy mikor csödület támadt, éppen Gavagai riasztotta a fekete embereket. A körülállók közül sokan jelét adták, hogy szívesen kalauzolnák az illusztris vendégeket, de Gavagai nem tágított mellőlük, s még mintha hivalkodott volna is velük, mondván: „Fölöttük én rendelkezem, hozzájuk ne merjetez ám nyúlni!”

Ami a fekete embereket illeti, ők – magyarázta Gavagai – János szerep testőrségének a tagjai, őseik a messzi Afrikából származtak el, de ők nem idegenek többé, hiszen már sok-sok emberöltő óta ide születnek Pndapetzim közelébe, és sűrű hű szolgálai János szerepnek.

Végezetül a tömegből jócskán kimagasló, még a núbiaiaknál is sokkal magasabb óriásokat pillantották meg, akik nemcsak óriások, hanem egyszeműek is voltak. A torzonborz lények rongyokban jártak, és mint Gavagai elmondta, vagy barlanglakok építésével, vagy birkák és marhák legeltetésével foglalatostkodtak, amiben igencsak jeleskedtek, mert a szarvánál fogva, puszta kézzel meg tudtak fékezni egy bikát, vagy ha elkószált egy kos a nyájától, kutya se kellett, csak kinyúltak, elkapták a grabancát, és visszarakták szépen, ahonnan elindult.

– Nekik is az ellenségeik vagytok? – kérdezte Baudolino.

– Itt senkisenem ellenség senkinek – felelte Gavagai. – Te lát őket együtt adni-veszni mint jó keresztények. Utána ki-ki saját haza megy, nem együtt vacsoráz vagy alusz. Ki-ki úgy gondolkod, ahogy akar, még ha rosszul gondolkod, akkor is.

– És az óriások, ugye, rosszul gondolkodnak...

– Jaj! Rosszulabb nem is tud! Ők artotiriták, azt hisz, hogy Jézus az utolsó vacsorán kenyért és sajtot megszentel, mert őkik szerint régi pátriárkáknak az rendes eledel. És így aztán kenyér és sajt színe alatt szégyenszemre áldoz, és eretneknek mondja mindenkit, aki *burq*-kal csinál. Na, de hát rosszul itt majdnem mindenki gondolkod, kivéve szkiapodok.

– Ugye, azt mondtad, hogy eunuchok is vannak ebben a városban? Ők is rosszul gondolkodnak?

– Én jobb, ha eunuchokról nem beszél, túl nagy őkik hatalom. Közönséges népekkel ők nem kevered. De nem úgy gondolkod, ahogy én.

– A gondolkodást leszámítva viszont nyilván ugyanolyanok, mint te...

– Miért, mi nekem más, mint őkik?

– Ebadta nagylábúja – gurult méregbe a Poéta –, hát szoktál-e lányokkal cicázni?

– Szok én szkiapod-lányokkal, mert ők nem rosszul gondolkod.

– És akkor nyilván jól beakasztasz nekik! Hol a fenében hordod a micsodádat?

– Itten, láb mögött, mint mindenki.

– Az még csak hagyján, hogy én nem a lábam mögött hordom, sőt éppen az imént olyan alakokat is láttunk, akiknek a köldökük fölül fityeg, de tudod-e legalább, hogy az eunuchoknak sehol sincs micsodájuk, és egyáltalán nem szoktak lányokkal cicázni?

– Talán mert eunuchoknak nem tetsz fehérnépek. Talán mert Pndapetzimben én még sohase nem látta eunuchlányok. Szegénykék, talán tetsz nekik, de nem talál eunuchlányok, de viszont blemmülányok vagy panuatioszlányok rosszul gondolkod, és velük mégse nem cicázhat!

– De azt, ugye, észrevetted, hogy az óriásoknak csak egy szemük van?

– Nekemnek is. Behuny egyiket, ni, és marad csak másik.

– Fogjatos le, mert megölöm! – jajdult fel a Poéta lángvörösen.

– Egy szó, mint száz – mondta Baudolino –, a blemmük rosszul gondolkodnak, az óriások is rosszul gondolkodnak, mindenki rosszul gondolkodik, csak a szkiapodok nem. És mit gondol a Diakónusotok?

– Diakónus nem gondol. Ő parancsol.

Miközben így társalogtak, az egyik núbiai odaugrott a Colandrino lova elé, térdre rogyott, kitárt karral előre zuhant, és ismeretlen nyelven kiáltott néhány szót, ami a hanghordozásából ítélve csak valami szívhez szóló imádság lehetett.

– Mit akar? – kérdezte Colandrino. Gavagai a tudomására hozta: a núbiai kérve-kéri, hogy az Istenért, vágja már le a fejét azzal a csinos karddal, amit az oldalán visel.

– Öljem meg? Miért?

Gavagai szemlátomást zavarba jött.

– Núbiai nagyon furcsa népek. Circumcelliones, ugye. Azért jó katonák, mert vágyva vágy vértanúságot. Háború nincsen, ők pedig vértanúságot most azonnal akar. Núbiai olyan, mint gyerekek, ami tetsz neki, azt azonnal akar.

Odaszólt valamit a núbiainak, mire az fölállt, és lehorgasztott fejjel eloldalgott. Arra a kérésre, hogy mondjon valami bővebbet a szóban forgó circumcelliokról, Gavagai közölte, hogy a circumcelliók nem mások, mint a núbiaiak. Majd megjegyezte, hogy alkonyodik, a piacnak lassacskán vége, ideje indulni a toronyba.

A tömeg csakugyan oszladozott, az árusok szedelőzködtek; a sziklafalba vájt boltívek mögül kötelek ereszkedtek alá, a gazdáik itt is, ott is felhúzták a nagy kosarakba rakott

portékát. A buzgó sürgés-forgás eredményeképpen kisvártatva csend borult a városra. Olyanná lett az, mint valami temetői fülkesír-rengeteg, ám akkor meg egyszeriben már világosodtak is ki egymás után a sziklába vájt ajtók vagy ablakok: vacsoratüzekkel, fellobbanó mécsesekkel várták Pndapetzim lakói az estét. A sziklacsúcsok láthatatlan lyukakon át eregették a fakuló ég felhői közé foszló, bodor füstfellegeket.

Pndapetzim szélén üres térség nyílt, amögött pedig immár szemlátomást áthatolthatatlan falként magasodtak a hegyek. Félig a hegyoldalba ékelve ott állt a város egyetlen mesterséges építménye. Torony volt, vagy legalábbis az elülső része egy lépcsőzetes toronynak, mely legalul széles, aztán följebb egyre keskenyedik, de nem úgy, mintha csak kisebbedő cipők rakódtak volna sok-sok rétegben egymásra, mert az emeleteket csigavonalban emelkedő járat kötötte össze egymással, és ez a járat alkalmasint a sziklabelsőt is át- meg átfúrva, alaptól a csúcsig körbefutott az egész építményen. A tornyon végestelen- végig nagy, boltíves ajtók sorakoztak szorosan egymás mellett, hogy csak a kapubálvány választotta el őket egymástól, mintha valami ezerszemű óriás szörny nézett volna a világra. Salamon szerint ilyenforma tornyot emeltethetett Bábelben a cudar Nimród is, dacolni akarván, legyen áldott mindenkor, a Szenttel.

– Ez pedig – jelentette Gavagai ünnepélyesen – ez pedig van a Ióannész diakónus palotájaja. Tik megáll most és vár, mert ők tud, hogy ti érkezt, és ünnepélyesen fogadtat. Én elmegy most.

– Hová mész?

– Én nem szabad belépni toronyba. Majd visszajön értetek, ha már fogadta és találkozta tiktek Diakónus. Én tinektek kalauza Pndapetzimben, én sose nem elhagy tiktek. Eunuchokkal vigyázat, ő itten – mutatott Colandrinóra – fiatal fiú van, és nekik nagyon tetsz, ha fiatal... *Ave, euhariszto, szalam.*

Katonásan kihúzta magát az egyetlen lábán, mintha tisztelegne, majd sarkon fordult, és a következő pillanatban már hét határon túl volt.

